

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

Televizní moderátorský projev a jeho specifika
Diplomová práce

Autor: Bc. Leona Macháčová
Studijní program: N7504 - Učitelství pro střední školy
Studijní obor: Učitelství pro střední školy - český jazyk a literatura,
Učitelství pro 2. stupeň ZŠ - německý jazyk a literatura
Vedoucí práce: PhDr. Lukáš Zábranský, Ph.D.

Zadání diplomové práce

Autor: Leona Machačová
Studium: P15P0375
Studijní program: N7504 Učitelství pro střední školy
Studijní obor: Učitelství pro střední školy - český jazyk a literatura, Učitelství pro 2. stupeň ZŠ - německý jazyk a literatura

Název diplomové práce: **Televizní moderátorský projev a jeho specifika**

Název diplomové práce AJ: Analysis of television moderators pronouncements

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem diplomové práce bude analyzovat a na základě analýzy bilancovat moderátorský styl vybraných mluvčích. Autor/ka se zaměří na základy komunikace, rozdíly mezi psaností a mluveností, na charakteristiku masových sdělovacích prostředků, vymezení rozdílů mezi jednotlivými profesemi - hlasatel, moderátor. Analýza se bude týkat zejména jazykové výstavby projevu, ale také pragmatických aspektů (typy komunikačních strategií), nonverbální komunikace a kognitivních aspektů. Absolvent se v závěru pokusí své poznatky zhodnotit a generalizovat.

1. BÍLEK, J. Televizní a komunikační proces a jeho komponenty. I. díl. Praha: Univerzita Karlova, 1982. 100 s. 2. BÍLEK, J. Televizní a komunikační proces a jeho komponenty. II. díl. Praha: Univerzita Karlova, 1982. 131 s. 3. Bratři Ebenové [online]. c2010 [cit. 2012-03-31]. Biografie Marka Ebena. Dostupné z: < <http://www.bratriebenove.cz/biografie>>. 4. BURNS, L. S. Žurnalistika. Praktická příručka pro novináře. Praha: Portál, 2004. 186 s. ISBN 80-7178-871-6. 5. BURTON, G.; JIRÁK, J. Úvod do studia médií. Brno: Barrister & Principal, 2001. 391 s. ISBN 80-85947-67-6. 6. DANEŠ, F. Kultura mluvených projevů. Naše řeč [online]. 1969, roč. 52, č. 2-3. Dostupné z: . 7. Dějiny českých médií v datech: rozhlas, televize, mediální právo. Praha: Karolinum, 2003. 461 s. ISBN 80-246-0632-1. 8. Encyklopedický slovník češtiny. Praha: Lidové noviny, 2002. 604 s. ISBN 80-7106-484-X. 9. HIRSCHOVÁ, M. Pragmatika v češtině. Praha: Univerzita Karlova, nakl. Karolinum, 2013. 335 s. ISBN 978-80-246-2233-0. 10. HLADKÝ, M. Žurnalistika v televizi. Praha: Novinář, 1986. 349 s. 11. HOFFMANNOVÁ, J. Stylistika a : současná situace stylistiky. Praha: Trizonia, 1997. 200 s. ISBN 80-85573-67-9. 12. HUBÁČEK, J. Jak mluvit a přednášet. Ostrava: Profil, 1983. 155 s. 13. HŮRKOVÁ-NOVOTNÁ, J. Česká výslovnostní norma. Praha: Scientia, 1995. 74 s. ISBN 80-85827-93-X. 14. HŮRKOVÁ-NOVOTNÁ, J. Kultura mluveného projevu: Strategie umění komunikace. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1994. 24 s. ISBN 80-7068-087-3. 15. JIRÁK, J.; KÖPPOVÁ, B. Média a společnost. Praha: Portál, 2007. 207 s. ISBN 978-80-7367-287-4. 16. KAREŠOVÁ, A. Mluvené slovo v televizní publicistice. Praha: SPN, 1976. 56 s. 17. Kodex České televize. Zásady naplňování veřejné služby v oblasti televizního vysílání. Česká televize: Praha, 2003. S. 1011. Dostupné z: . 18. KOŠČO, J. Žurnalistické žánry v televizi. Praha: Novinář. 1984. 179 s. 19. KRAUS, J. a kol. Nový akademický slovník cizích slov. A-Ž. Praha: Academia, 2005. 879 s. ISBN 80-200-1351-2. 20. Osobnosti [online]. c2002 [cit. 2012-03-31]. Biografie Karla Šípa. Dostupné z: . 21. OSVALDOVÁ, B.; HALADA, J. a kol. Encyklopedie praktické žurnalistiky. Praha: Libri, 1999. 256 s. ISBN 80-85983-76-1. 22. Průvodce světem povolání [online]. c.2007 [2012-03-28]. Dostupné z: . 23. Stylistika současné češtiny. Praha: ISV, 1997. 282 s. ISBN 80-85866-21-8. 24. SVOBODOVÁ, M. Mluv, mluv zajímáš mě: Praktický průvodce mluveným projevem. Praha: Pragoeduca, 2002. 145 s. ISBN 80-7310-005-3. 25. Tereza Kostková [online]. c2009 [cit. 2011-04-11]. Biografie Terezy Kostkové. Dostupné z: < <http://www.terezakostkova.com/omne.php>>. 26. VRABEC, J. Základy tvorby a výroby televizních pořadů. Praha: SPN, 1990. 198 s. 27. VYBÍRAL, J. Psychologie lidské komunikace. Praha: Portál, 2000. 263 s. ISBN 80-7178-291-2. 28. Základní informace o ČT. [online]. c.19962012. [cit. 2012-

01-04]. Dostupné z :

Garantující
pracoviště: Katedra českého jazyka a literatury,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Lukáš Zábranský, Ph.D.

Oponent: PhDr. Jiří Zeman, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 1.12.2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 29. 3. 2017

Bc. Leona Macháčová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu PhDr. Lukáši Zábranskému, Ph.D., vedoucímu mé diplomové práce, kromě odborné pomoci i za velkou dávku trpělivosti. Dále děkuji své rodině za všeobecnou podporu během studia.

Anotace

MACHAČOVÁ, L. *Televizní moderátorský projev a jeho specifika*. Hradec Králové: 2017. 66 s. Diplomová práce.

Cílem diplomové práce bude analyzovat a na základě analýzy bilancovat moderátorský styl vybraných mluvčích. Zaměřili jsme na základy komunikace, rozdíl mezi psaností a mluveností, na charakteristiku masových sdělovacích prostředků, vymezení rozdílů mezi jednotlivými profesemi - hlasatel, konferenciér a moderátor. Pozornost je věnována i vývoji rétoriky. Práce se věnuje také tématice a problematice řečových aktů. Analýza se bude týkat zejména jazykové výstavby projevu, ale také pragmatických aspektů (typy komunikačních strategií), nonverbální komunikace a kognitivních aspektů. V závěru práce se pokusíme své poznatky zhodnotit a generalizovat.

Klíčová slova: komunikace, televize, moderátor, moderování, rétorika, pragmatika, teorie řečových aktů

Annotation

MACHAČOVÁ, L. *Television moderator speech and its specifics*. Hradec Králové: 2017. 66 s. Diploma thesis.

The target of my diploma thesis will be analyze and balance the moderator style of selected speakers based on that analysis. We focused on the basics of communication, differences between writing and talk, the characteristics of the mass media, defining the differences between professions – announcer, presenter and moderator. Attention is also paid to the development of rhetoric. The work is focused on themes and issues of speech acts too. The analysis will be related especially to linguistic construction of expression but also pragmatic aspects (type of communication strategies), nonverbal communication and cognitive aspects. We will try to evaluate and generalize the findings in the end.

Keywords: communications, television, moderator, moderatio, rhetoric, pragmatics, speech art theorie

OBSAH

ÚVOD.....	11
1 RÉTORIKA.....	13
1.1 DĚJINY RÉTORIKY	13
1.2 RÉTORIKA V ČECHÁCH	14
2 KOMUNIKACE.....	16
2.1 MLUVENOST A PSANOST.....	18
2.1.1 <i>Charakteristika pojmů mluvenost a psanost.....</i>	<i>18</i>
2.1.2 <i>Mluvený projev</i>	<i>20</i>
3 HLASATEL, KONFERENCIÉR, MODERÁTOR	21
3.1 HLASATEL.....	21
3.2 KONFERENCIÉR	22
3.3 MODERÁTOR.....	22
3.3.1 <i>Moderátorský styl</i>	<i>23</i>
3.3.2 <i>Osobnost moderátora</i>	<i>23</i>
3.3.3 <i>Moderování.....</i>	<i>25</i>
3.3.4 <i>Struktura moderátorského projevu</i>	<i>26</i>
4 PRAGMATIKA.....	27
5 ŘEČOVÉ AKTY	29
5.1 PŘÍMÉ ŘEČOVÉ AKTY.....	29
5.2 NEPŘÍMÉ ŘEČOVÉ AKTY	30
6 PROSTŘEDKY NEVERBÁLNÍ KOMUNIKACE A JEJICH VYUŽITÍ PŘI REALIZACI ŘEČNICKÝCH PROJEVŮ	32
6.1 DRUHY NONVERBÁLNÍ KOMUNIKACE A JEJICH VYMEZENÍ.....	32
7 KONVERZAČNÍ MAXIMY.....	34
7.1 MAXIMA KVALITY.....	34
7.2 MAXIMA KVANTITY	34
7.3 MAXIMA RELEVANCE.....	35
7.4 MAXIMA ZPŮSOBU	35

8	ANALÝZA MODERÁTORSKÝCH PROJEVŮ	36
8.1	MICHAELA JÍLKOVÁ.....	37
8.1.1	<i>Profesní životopis</i>	37
8.1.2	<i>Pořad „Máte slovo s M. Jílkovou“</i>	37
8.1.3	<i>Přepis části projevu Michaely Jílkové</i>	37
8.1.4	<i>Analýza projevu</i>	38
8.2	KATEŘINA BROŽOVÁ	40
8.2.1	<i>Profesní životopis</i>	40
8.2.2	<i>Pořad „Exkluziv Kateřiny Brožové“</i>	40
8.2.3	<i>Přepis části projevu</i>	40
8.2.4	<i>Analýza projevu</i>	42
8.3	MAREK EBEN	44
8.3.1	<i>Profesní životopis</i>	44
8.3.2	<i>Pořad „StarDance IV“</i>	44
8.3.3	<i>Přepis části projevu Marka Ebena</i>	44
8.3.4	<i>Analýza projevu</i>	45
8.4	ALEŠ CIBULKA.....	47
8.4.1	<i>Profesní životopis</i>	47
8.4.2	<i>Pořad „Můžu dál?“</i>	47
8.4.2.1	<i>Přepis části pořadu „Můžu dál?“</i>	47
8.4.3	<i>Pořad „Sejdeme se na Cibulce“</i>	48
8.4.3.1	<i>Přepis části pořadu „Sejdeme se na Cibulce“</i>	48
8.4.4	<i>Analýza projevu</i>	50
8.5	KAREL ŠÍP.....	52
8.5.1	<i>Profesní životopis</i>	52
8.5.2	<i>Pořad „TÝTÝ 2010“</i>	52
8.5.3	<i>Přepis části projevu Karla Šípa</i>	52
8.5.4	<i>Analýza projevu</i>	53
8.6	JAN KRAUS.....	54
8.6.1	<i>Profesní životopis</i>	54
8.6.2	<i>Pořad „Show Jana Krause“</i>	55
8.6.3	<i>Část přepisu projevu</i>	55
8.6.4	<i>Analýza projevu</i>	56

ZÁVĚR	58
SEZNAM UŽITÝCH ZKRATEK.....	61
SEZNAM LITERATURY	62
PRAMENY	66

ÚVOD

V současné době se ve společnosti setkáváme s názorem, že upadají řečové schopnosti lidí a jejich jazyková kultura. Cílem diplomové práce se stala analýza televizního moderátorského projevu. Současně jsme se zaměřili i na jeho specifika.

Téma bylo zvoleno z několika důvodů. Především se jako diváci domníváme, že není důležité hodnotit televizní vysílání jen po obsahové stránce, jak se dnes často děje, ale že je klíčově důležité zaměřit se i na projev moderátorů. V určitých pořadech se může jejich mluva jevit jako nedostatečná, a to nejen z hlediska spisovnosti, či nespisovnosti, ale i například z hlediska pragmatické funkce daného projevu. Mohou se projevit i nedostatky ve slovní zásobě či nadměrné užívání například hezitačních zvuků či tzv. výstelkových slov. Chtěli bychom se pokusit o analýzu projevů jednotlivých moderátorů ať na veřejnoprávní stanici ČT1, tak na soukromých televizních stanicích TV Barrandov a TV Prima, abychom náš předpoklad potvrdili, nebo vyvrátili.

Osobnost televizního moderátora má v dnešní informační společnosti stále větší podíl na formování jazykových schopností a dovedností mladé generace, proto se domníváme, že by měli moderátoři mluvit spisovně a srozumitelně. Moderátor by měl být řečovým vzorem pro většinu populace, proto se nám zaměření na moderátorský projev jeví jako podstatné i potřebné.

V oblasti lingvistiky se nejedná o nijak nové téma. Ba naopak jsou projevy moderátorů často analyzovány, např. Česká televize provádí analýzy projevů moderátorů každé pololetí.

Již jsme se zmínili, že pozornost bude věnována nejen moderátorům ze stanice ČT1, ale i moderátorům vystupujícím na obrazovkách TV Barrandov či TV Prima. Předpokládáme totiž, že se stanice ČT1 stále snaží o zachování vysoké jazykové úrovně. Zvolili jsme si moderátora pořadu *StarDance IV* ... když hvězdy tančí Marka Ebena. Dále moderátorku Michaelu Jílkovou v pořadu *Máte slovo*. Zmíníme se také o Karlu Šípovi, který diváky provázel přímým přenosem vyhlášení výsledků ankety *TÝTÝ 2010*. Pozornost jsme zaměřili i na moderátora, který nejprve působil na ČT1, ale z určitých důvodů působí nyní na Primě. Jedná se o Jana Krause a jeho pořad *Show Jana Krause*. Na TV Barrandov jsme si vybrali moderátorku Kateřinu Brožovou, která uvádí taktéž svůj pořad *Exkluziv*

Kateřiny Brožové. Následně jsme se zaměřili na Aleše Cibulku, nejprve na pořad *Můžu dál?* a poté na pořad *Sejdeme se na Cibulce*.

Diplomová práce je rozvržena do osmi kapitol. První kapitola práce je věnována rétorice. Zde se zabýváme nejen rétorikou v Čechách, ale zmiňujeme se o dějinách rétoriky. V následující kapitole se zabýváme komunikací. Zde jsou upřesněny rozdíly mezi mluveností a psaností. Dále jsou vysvětleny rozdíly a podobnosti mezi profesemi hlasatel, konferenciér a moderátor. Následuje objasnění pojmů moderátor a moderování. Ve čtvrté kapitole se věnujeme pragmatice. Krátce zde shrneme její vývoj a různé názory lingvistů na tuto vědu. Následně se zaměřujeme na řečové akty, kde jsme věnovali pozornost i tzv. nepřímým řečovým aktům. O prostředcích neverbální komunikace se zmiňujeme v šesté kapitole. Poslední kapitola teoretické části se věnuje tzv. konverzačním maximám. V následující části práce se již zabýváme rozbory projevů jednotlivých moderátorů. Rozborům předchází krátký profesní životopis moderátorů, jelikož se domníváme, že životní zkušenosti mohly do jisté míry ovlivnit jejich projev. Zároveň přidáváme stručný popis pořadu, jelikož se domníváme, že by nemusely být všechny pořady známy. Výsledky dílčích analýz komentujeme a závěry dokazujeme na konkrétních příkladech.

Během analyzování jsme zvolili metodu poslechu a pozorování projevů. Poté jsme provedli přepis zvolené části projevu. Při rozboru jsme se snažili uplatnit také pragmalingvistickou analýzu. Základním cílem práce je celistvá analýza moderátorských televizních projevů. Tento cíl doplňuje snaha po nalezení odpovědí na tyto otázky:

1. Můžeme zvolené moderátory považovat za řečové vzory?
2. Mají tito mluvčí pro vykonávání moderátorské profese základní předpoklady?

1 RÉTORIKA

Základem slova rétorika je řecké *rhésis*, které znamená řeč. Řecké slovo *rhétor* označuje řečníka, mistra slova či učitele řečnictví. „Předmětem rétoriky je řeč spolu s tím, o čem vypovídá, a je zkoumána z hlediska toho, co je v ní ve vztahu k určitému auditoriu v dané situaci přesvědčivé.“¹ Poskytuje nám tedy poučení o tom, jak se vyjadřovat ve veřejných či soukromých záležitostech. Kraus (2010, s. 8) nás upozorňuje na to, že se pojem rétorika díky svému funkčnímu vymezení, které je založené na kritériích působivosti stylu a přesvědčivosti argumentace v projevech veřejných a soukromých, mluvených a psaných, chápe širěji než pojem řečnictví (*ars oratoria*). Řečnictví se totiž vymezuje v určitém prostoru uspořádanou situací, která je tvořena třemi dominantními faktory - osobností řečníka, auditoriem a jazykovou podobou veřejně přednesené řeči.

1.1 Dějiny rétoriky

Obsah, spořádání i funkci rétoriky zaznamenali již kolem roku 320 př. n. l. Aristoteles ve svém díle *Rétorika* či Kvintilián v *Základech rétoriky*. Slavný řečník a učitel rétoriky Gorgias z Leontini oslovil v Aténách natolik, že zakládá první školu rétoriky a snaží se o to, aby se rétorika vyrovnala básnictví. Georgias z Leontini vychoval mnoho řeckých řečníků. Rétorika byla brána za tvůrčí umění. Je tedy zřejmé, že jazyk a řeč byly již od pradávna významné. Důležité proto je, co se říká, jak se to říká a komu se to říká, stejně jako tehdejší řecké novum, že se člověk pomocí veřejného projevu může obhajovat. Projev má určenou vnitřní výstavbu. Do této výstavby zařazujeme to, že řečník specifikuje cíl a okolnosti svého vystoupení. Mluvčí by se měl zabývat pouze nejdůležitějšími informacemi. Správný projev má mít plynulý průběh, jednotlivá fakta mají na sebe navazovat. Zakončen by měl být závěrem nebo krátkým shrnutím celého projevu.

Rétorika v antice souvisí také s Platónem, který byl názoru, že rétorika je vhodná pouze pro filozofické poznatky. Aristoteles, který byl žákem Platóna, byl opačného názoru. Chápe ji jako samostatný článek spojený s různými vědními obory. Do těchto oborů zařazuje např. fyziku, biologii a politiku.

¹ KRAUS, J. *Rétorika a řečová kultura*. Praha: Karolinum, 2010. s. 63.

Roku 338 př. n. l. ubývá zájmu o veřejné projevy. Pozornost se soustřeďuje na styl řeči a formu projevu. Za největšího římského řečníka a teoretika rétoriky se považuje Cicero. On povyšuje rétoriku na nejvyšší formu veškerých lidských schopností. O umění řeči tvrdil, že se v něm odráží vše, čeho lidstvo dosáhlo.

Ve středověku dochází k dalšímu obratu týkající se rétoriky. S tímto obdobím souvisí šíření křesťanské víry, a proto se vedly spory, zda řečnictví může sloužit k rozšiřování náboženství. Řečnictví se tedy začalo využívat pro církve. Z toho vyplývá, že rétorice ubývá primární význam. Začala být chápána jako věda, která sloužila pro výklad textu. Nerozlišovalo se, zda jde o poetický nebo vědecký text. Jelikož se rétorika v době středověku používala výhradně pro šíření křesťanství, neměli bychom opomenout na českého kazatele Jana Husa. Tohoto kazatele můžeme označit jako prvního, který se zabýval tehdejší českým jazykem. Husova kázání byla specifická tím, že posluchačům položil otázku, kterou postupně rozvíjel, tím zaujal posluchače a následně reagoval tak, že vyslovil svoji odpověď.

1.2 Rétorika v Čechách

Počátky rétoriky v Čechách se datují již od období středověku. V tomto období se začala na Karlově univerzitě vyučovat svobodná umění. Zde se rétorika vyučovala jako tzv. Mluvokrása. Dalším obdobím je reformační hnutí. I zde byl mluvený projev velmi důležitou součástí života. Mezi nejvýznamnější řečníky té doby řadíme např. Jana Milíče z Kroměříže, Jana Husa či Jana Blahoslava. Domníváme se, že Jana Husa můžeme označit za výborného řečníka a kazatele. Hus chtěl prostřednictvím správného řečnického projevu probudit v posluchačích touhu po pravdě. Bohuslav Balbín je významnou osobností rétoriky v období našeho baroka. Jedná se o autora dvou učebnic týkajících se rétoriky (*Quaesita oratoria* a *Brevis tractatio de oratione rhetorica*). V těchto dílech kladl důraz na to, aby byl mluvený projev srozumitelný. To mělo vést k lepšímu pochopení významu a obsahu sdělení. Dalším, kdo se zabýval pravidly rétoriky, byl člověk, který byl přesvědčený o tom, že se řečník musí svému řemeslu neustále učit. Jedná se o Jana Ámose Komenského, o autora rozsáhlé učebnice týkající se rétoriky *Zpráva o naučení kazatelství*. V tomto díle pojednává o tom, že by měl mít řečník co nejbohatší slovní zásobu. Tato rozsáhlá slovní zásoba by měla

sloužit k tomu, aby byl pochopen vždy, bez ohledu na typ auditoria. Zároveň by měl být projev natolik živý, aby zanechal v posluchači vzpomínku a zaujal ho. V této knize se Komenských zabývá také nonverbální komunikací či smyslem používání gest atd.

Například za Velké francouzské revoluce či během 20. století se rétorika stala ideologickým nástrojem politické propagandy. Po takových dobových úkazech lze pozorovat úpadek zájmu o řečnické umění. Také v dnešní době se setkáváme s řečnickými technikami, které můžeme pokládat za manipulativní (zejména pozorujeme tzv. nevěcnou argumentaci), např. v náboženských sektách, či různých militantních skupinách, v komerčních přesvědčovacích záměrech i v politické agitaci. Tyto skupiny si kladou většinou za cíl rozvíjet nátlak na myšlení jedinců a ovládat jejich chování. Technika nemá však nic společného s původním cílem rétoriky. Původním cílem bylo dosáhnout schopnosti svobodného vyjádření názoru řečníka a přesné a promyšlené formulace jeho myšlenek. Stále platí i idealistická trojice podmínek vynikajícího řečnického projevu: logos (fundovaně), patos (se zájmem a nadšením) a étos (důvěryhodně).

Zájem o rétoriku se neustále vyvíjí a proměňuje. Dovolíme si říci, že v současné době prožívá rétorika tzv. období renesance. Co se ve vývoji rétoriky vždy měnilo, byla její prestiž u veřejnosti. Společně s touto prestiží se měnila i její funkce v systému vzdělávání, kultury, politiky a nejrůznějších vědních oborů. Řečnické schopnosti jsou považovány za nedílnou součást našeho života. Její výuka se vrací do škol. V současné době se „rétorice“ vyučuje převážně na středních školách za pomoci tzv. mluvních cvičení. Během této vyučovací hodiny se studenti zabývají tématy např. „Jak mluvit?“, „Jak přesvědčit?“ či „Jak zaujmout posluchače?“. Souhlasíme však s Krausem (2010, s. 8), že tato výuka je studenty nedoceněna, ba dokonce se jí i vysmívají. Ovšem často si důsledky uvědomují teprve až v praktickém životě. Přitom paradoxně musíme každodenně – ať již profesně či v soukromí – přesvědčovat druhé partnery komunikace s přihlédnutím k jejich založení (schopnostem, vzdělání, zkušenostem apod.), a tak se potvrzuje dvojí charakteristický rys rétorického stylu: sociativnost a persvaze, kdy z otázek CO, KOMU, JAK, KDY (ZA JAKÝCH OKOLNOSTÍ) je nejdůležitějším určujícím kompozičním aspektem ono KOMU.

Mezi současné odborníky rétoriky patří např. J. Hubáček, J. Kraus. O rétoriku je zájem nejen v Americe, ale i v celé Evropě. Dokonce byla v roce 1977 založena v Curychu Mezinárodní společnost pro rétoriku.

Původní pojetí rétoriky se dnes dostává opět do popředí. V dnešní době je projev chápán jako image osobnosti. Zájemci mají možnost navštěvovat různé kurzy rétoriky, které jsou žádoucí například v oblasti firemního vzdělávání. V knihkupectví můžeme nalézt mnoho publikací zabývajících se zvládnutím rétoriky. Na internetových stránkách můžeme vyhledat velké množství návodů, jak si připravit svůj projev, jak přesvědčivě mluvit, abychom upoutali pozornost posluchačů a zároveň udrželi jejich pozornost. Nalezneme tam i spoustu rad jak zvládnout trému, působit sebejistě a kompetentně. V současné době se rétorika specializuje a přizpůsobuje potřebám praxe.

2 KOMUNIKACE

„Pojem komunikace pochází se slova *communico*, které znamená sdílet se, svěřovati se. Komunikace je proces přenosu a výměny sdělení–informací mezi různými systémy nebo subsystémy v rámci daného systému (fyzikální, biologický, sociální apod.).“² Encyklopedie praktické žurnalistiky (1999, s. 93) dodává, že komunikací se zabývají téměř všechny vědní obory a stále více ji tematizuje i filosofie. „Slovníky dnes sice definují komunikaci např. jako proudění informací z jednoho bodu (ze zdroje) k druhému bodu (k příjemci), jako přenos nebo vytváření znalostí, ale *communication* znamenalo původně, vespolné účastnění“ a *communicare*, činit něco společným, společně něco sdílet.“³ Vybíral dále uvádí, že někteří psychologové rozumějí pod komunikační výměnou jak „sdělování“, tak „sdílení“. Z toho pro nás vyplývá důležitý fakt, že komunikace probíhá i mezi lidmi, kteří pouze přihlížejí. Jsou přítomní, ale do diskuze se nezapojují. Vybíral (2000, s. 18) dodává, že na naší komunikaci s druhými lidmi je zajímavé, že ji nejen spoluvytváříme a ovlivňujeme, ale také k ní přispíváme a jsme její součástí, tedy jsme jí ovlivňováni.

² OSVALDOVÁ, B.; HALADA, J. a kol. *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. Praha: Libri, 1999. s 93.

³ VYBÍRAL, Z. *Psychologie lidské komunikace*. Praha: Portál, 2000. s. 17.

Podle Bílka (1982, s. 9) vznikla komunikace jako sociální jev současně s lidskou společností a stala se nepostradatelnou součástí kolektivního společenského života a veškeré lidské činnosti. Prostřednictvím komunikace můžeme sdělovat názory, poznatky, city, ale také ovlivňovat chování, názory a postoje ostatních lidí.

„Komunikace znamená dorozumívání mezi lidmi předáváním informací. Děje se mluvenou a písemnou řečí a prostředky mimořečovými (mimikou, gesty). Je nezbytným předpokladem spolupráce, soupeření a výchovy, vytváření a trvání společenských skupin a osobních citových vztahů.“⁴ Komunikace má různé podoby a lze ji z různých hledisek dále dělit. Jedná se o komunikaci verbální a neverbální, záměrnou a nezáměrnou, emocionálně stimulační, interpersonální, skupinovou, masovou a další. Bílek (1982, s. 11) dodává, že meziosobní (interpersonální) komunikace je přirozeným východiskem sociální komunikace. Meziosobní komunikace je úkonem zároveň individuálním i společenským. „Společenská komunikace probíhá v zásadě ve dvou podobách, pro jejichž vyjádření existují dva vžitě termíny - komunikační akt a komunikační proces.“⁵ Bílek (1982, s. 11) charakterizuje komunikační akt jako relativně uzavřený celek, ale tuto relativní uzavřenost ovlivňuje komunikační situace a doba trvání. Komunikační proces je souhrn několika komunikačních aktů, které se opakují, nebo na sebe v určité časové posloupnosti navazují. Pro naši práci je opět velmi důležité, že do něj lze zařadit rovněž vyučovací hodiny, televizní či rozhlasové vysílání. Komunikační proces představuje oproti komunikačnímu aktu složitou soustavu prvků. Prvky v soustavě jsou strukturovány, mají svou nezastupitelnou funkci a určité delší časové trvání.

„Komunikování má čtyři hlavní funkce - informovat, instruovat, přesvědčit, pobavit.“⁶ Tyto funkce jsou v podstatě i fázemi, ve kterých probíhá komunikace. První fáze komunikace se kryje s informační funkcí, měli bychom v ní tedy předat nějakou zprávu, oznámení či učinit prohlášení. Následuje navození tématu, zasvěcení do něho či poučení. Ve fázi přesvědčovací (moderněji a frekventovaněji – persvazivní) se pokoušíme o změnu adresátova

⁴ BÍLEK, J. *Televizní a komunikační proces a jeho komponenty*. 1. díl. Praha: Univerzita Karlova, 1982. s. 9.

⁵ Tamtéž. s. 11–12.

⁶ VYBÍRAL, Z. *Psychologie lidské komunikace*. Praha: Portál, 2000. s. 23.

názoru. Chceme ho ovlivnit. Poslední funkcí komunikace je zábava. Od pradávna slouží komunikace k prostému obveselení lidí.

2.1 Mluvenost a psanost

„Pojem *řeč* chápe dnešní jazykověda převážně jako schopnost (kompetenci) člověka využívat jazyka a ztvárňovat komunikáty podle potřeby v určité komunikační situaci.“⁷ Rozlišujeme řeč mluvenou a psanou. Mluvenou podobu řeči tvoří zvukové vlny produkované mluvními orgány tak, aby ji posluchači mohli vnímat sluchem. Psanou formu charakterizuje Buchtová (2010, s. 19) jako prostředek, který umožňuje člověku ukládat kulturní informace do umělé společenské paměti.

2.1.1 Charakteristika pojmů mluvenost a psanost

„Mluvenost x psanost jsou kvality, které patří jak rovině realizace jazykových projevů (řečeno x psáno), tak rovině systému (psaný x mluvený jazyk) a rovině funkčních stylů (styl běžně mluvený x styly písemné).“⁸ Podle Chloupka (1997, s. 132) sice vzrůstá úloha mluvené řeči, ale kultura „mluveného slova“ za ostatními složkami české jazykové kultury jaksi pokulhává. Pro srovnání Svobodová v knížce *Mluv, mluv ... zajímáš mě* (2002, s. 64) napomáhá čtenáři, který neví, co si má představit pod slovním spojením kultura jazyka, aby si pro větší názornost a snazší pochopení významu zkusil vytvořit vlastní „kulturní“ či „kultivovaný“ projev. „Za kultivovaný projev označujeme ten projev, který se čtenáři vybaví i za dlouhou dobu, ale pouze tehdy, pokud se nám daný projev líbil.“⁹ Projev by měl posluchače zaujmout nejen vyspělou formou mluvy, ale i kvalitním obsahem. Svobodová přichází s pozoruhodným tvrzením, že klasická dichotomie „řeč psaná“ - „řeč mluvená“ ustupuje v současné době do pozadí, aby byla nahrazena novým protikladem „veřejné“ – „důvěrné“, což se projevuje především volbou jazykových prostředků. V éře sociálních sítí se skutečně mohou tradiční kategorie mluvenosti a psanosti prolínat.

⁷ *Stylistika současné češtiny*. Praha. ISV, 1997. s. 7.

⁸ Tamtéž. s. 20.

⁹ SVOBODOVÁ, M. *Mluv, mluv ... zajímáš mě: praktický průvodce mluveným projevem*. Praha: Pragoeduca, 2002. s. 64.

Názory na pojmy *mluvenost* a *psanost* prošly vývojem, během kterého se o těchto dvou podobách řeči uvažovalo např. jako o dvou různých jazycích (existenčních formách jednoho jazyka), nebo se naopak tato nezávislost popírala. „F. de Saussure prosazoval myšlenku o primárnosti mluveného slova.“¹⁰ Rozdíly mezi mluveností a psaností se zabývali i další jazykovědci. Oproti mluvené formě je psaná forma řeči konzervativnější. Svobodová hovoří o tzv. knižní formě. „Do mluvené formy pronikají některé tvary a výrazy původně nespisovné.“¹¹ Svobodová se domnívá, že je to způsobeno vývojem společnosti. „Důležitý a oprávněný je požadavek neuzívat v mluvené podobě češtiny příliš dlouhé věty či složitá souvětí. Ta jsou v mluvené podobě méně přehledná, pro posluchače často nejasná.“¹²

„Mluvenost je způsob realizace jazykového vyjadřování společná potenciálně všem útvarům národního jazyka.“¹³ Mluvený projev nabízí uplatnění všech intonačních prostředků, dynamického členění věty i nadvětných útvarů, je možné do něj dodatečně připojovat větné členy. Mluví má možnost vkládat jádro výpovědi na začátek věty či do středu sdělení. Důležitou roli u mluveného projevu hraje intonace a dynamika řeči.

Kromě verbálního vyjadřování (mluvené – psané) existuje také vyjadřování neverbální – řeč těla, mimika, gestika a řeč očí. Chloupek (1997, s. 136) charakterizuje neverbální vyjadřování například jako neschopnost mluvího vyjádřit se, často se podle něj využívá v komunikaci na tzv. „tabuové“ téma. Nicméně dle našeho názoru je tato definice nedostatečná. Neverbální komunikace je nedílnou a neoddělitelnou složkou mluveného projevu.

„Jiným činitelem je protiklad přítomnost – nepřítomnost adresáta projevu.“¹⁴ Přítomností rozumíme aktivní spoluúčast posluchače v procesu komunikace a jeho reakce na projev. Tato přítomnost adresáta je příznačná právě pro mluvené komunikáty. „Aktivní přítomnost adresáta působí na syntaktickou strukturu např. hojností a mnohotvárností apelačních syntaktických prostředků

¹⁰ HOFFMANNOVÁ, J. *Stylistika a ...* Praha: Trizonia, 1997. s. 76–81.

¹¹ SVOBODOVÁ, M. *Mluv, mluv ... zajímáš mě: praktický průvodce mluveným projevem*. Praha: Pragoeduca, 2002. s. 66.

¹² Tamtéž. s. 67.

¹³ *Stylistika současné češtiny*. Praha: ISV, 1997. s. 136.

¹⁴ Tamtéž. s. 137.

(např. citové dativy, *vám, ti*, řečnické otázky, upozornovací věty typu *vid'te, nemyslete si, nebojte se, poslouvej, že aj.*).¹⁵

„Pro mluvenou řeč je nepochybně velmi důležitý protiklad citovost a necitovost.“¹⁶ Podle Chloupka, ale i podle naší zkušenosti, se mluvené komunikáty kloní z velké části k vyjadřování citově zabarvenému a k tomu účelu si mohou mluvčí vybrat z bohaté škály výrazových prostředků.

2.1.2 Mluvený projev

Mluvená forma jazyka disponuje charakteristickými prostředky, které lze v psané formě jen obtížně vyjádřit. Mluvčí využívá zejména rozdílných tónů hlasu, mění melodii hlasu, střídá tempo mluvy a využívá pauzy. Zmíněné prvky působí na posluchače intenzivněji a nečiní projev monotónním.

Podle Karešové (1976, s. 6) se kultivovanost mluvního projevu odráží i ve schopnosti, jak mluvní profesionál dovede nenásilně pracovat se zvukovými modulacemi řeči a jak umí využívat jejich specifických vlastností při interpretaci žánrově různorodých textů.

Hubáček (1983, s. 53) definuje projev jako „[...] delší útvar řečnického slohu. Řečník zaujímá stanovisko k nějakému jevu, stručně jej rozebírá a hodnotí, popřípadě osvětluje z nových hledisek.“¹⁷ Současně zdůrazňuje, že řečník v žádném případě svým projevem nemá posluchače poučovat.

Pro mluvený projev je nesmírně důležité umět vždy vhodně vybírat jazykové prostředky s ohledem na konkrétní situaci. Přirozený jazykový projev založený na znalosti jazykové normy působí lépe než snaha o užívání zastaralých spisovných jazykových tvarů za každou cenu. Kultivovanost jazykového projevu nelze ztotožňovat se spisovností jazykového projevu. Kultivovanost je pojem širší. Prosté dodržování spisovných norem ještě nečiní z jazykového projevu projev jazykově kultivovaný.¹⁸ Nemůžeme tvrdit, že výpověď, která je spisovná, je zároveň kultivovaná, spisovnost \neq kultivovanost. Za kulturní považujeme to, co je vhodné pro konkrétní situaci, jinak řečeno to, co ob stojí v určité komunikační

¹⁵ *Stylistika současné češtiny*. Praha: ISV, 1997. s. 137.

¹⁶ Tamtéž. s. 138.

¹⁷ HUBÁČEK, J. *Jak mluvit a přednášet*. Ostrava: Profil, 1983. s. 52–53.

¹⁸ Známe řadu osobností, které se vyjadřují nepochybně velmi kultivovaně, aniž by při tom používaly výhradně spisovný jazyk. A naopak se setkáváme s promluvy, které jsou formálně spisovné, nepůsobí na nás ale z řady důvodů kultivovaným dojmem. (srov. Daneš 1969)

situaci. Jde tedy o vhodnost a přiměřenost neboli kultivovanost, nikoliv o striktní dodržování dokonalé jazykové správnosti.

Kultivovanost je určována situačními aspekty. Podstatné je, jedná-li se o projev mluvený či psaný, připravený nebo nepřípravený, formální či neformální. Také žánrová a stylová příslušnost, vztah mezi moderátorem a posluchači, probírané téma (odborné či každodenní) a přítomnost posluchače (reálná či fiktivní) hrají důležitou roli.

I v předem připravených projevech se může objevit spontánnost. Týká se to například práce moderátorů, kteří mají své projevy předem buď již kompletně napsané, nebo naznačené v bodech a tezích. Někdy se však mohou od své přípravy odpoutat, v důsledku čehož se dopouštějí nejrůznějších přerázků, opakování výrazů, do projevu zařazují výstelková slova atd.

K samostatným prostředkům mluvených komunikátů patří též prostředky extralingvální (mimické a gestikulační) a paralingvální (intonace, frázování projevu, pauza, tempo řeči a síla hlasu).

3 HLASATEL, KONFERENCIÉR, MODERÁTOR

3.1 Hlasatel

„V žurnalistice se jedná o označení rozhlasového/televizního pracovníka, který interpretuje rozhlasové/televizní texty v živém vysílání, nebo pro záznam, zejména zpravodajské materiály, poznámky, komentáře aj.“¹⁹ Profese hlasatele je ze všech tří profesí nejstarší. Jeho úkolem bylo uvedení pořadu, filmu či seriálu. Pokud se jednalo o film, uvedl např. to, kdy a kým byl daný film natočen, a krátce informoval o jeho obsahu. V případě, že se jednalo o seriál, sdělovali hlasatelé televizním divákům, kolikátý díl se bude vysílat, a uváděli je do dějového kontextu. Encyklopedie praktické žurnalistiky (1999, s. 78) rozlišuje dvě hlasatelské specializace – zpravodajskou a programovou. „V rozhlase je práce hlasatele pestřejší než v televizi, hlasatel zde moderuje celé vysílání příslušné stanice, provádí rozhovory s hosty, dále ankety mezi posluchači, vede s nimi

¹⁹ OSVALDOVÁ, B. HALADA, J. a kol. *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. Praha: Libri, 1999. s. 78.

telefonické rozhovory, dává soutěžní otázky.“²⁰ Hlasatel si mluvené slovo sám připravoval, musel dodržovat kód spisovné češtiny a kultivovaný hlasový projev. „V současné době přebírají část tradičních hlasatelských výkonů moderátoři.“²¹

Za nejznámější hlasatele v historii Československé a České televize můžeme považovat Miloše Frýbu, Alexandera Hemalu, Petru Hanžlíkovou či René Slováčkovou. Mnozí do té doby významní hlasatelé museli jako zaměstnanci odejít z České televize v roce 1968, připomeňme si alespoň jejich jména – Richard Honzovič, Milena Vostřáková, Heda Čechová, Kamila Moučková.

3.2 Konferenciér

„Slovo konferenciér pochází od pojmu *konference*. Konference je termín, kterým bývá zpravidla označováno nějaké větší a důležitější společenské setkání vědců, odborníků, politiků, členů nějaké spolku atd.“²² Samozřejmě došlo k částečnému posunutí významu obou slov, jelikož konferenciér žádnou konferenci neřídí ani nijak nemoderuje. „Konferenciér je ten, kdo uvádí jednotlivá čísla zábavného programu při veřejných vystoupeních.“²³ Konferenciér má zpravidla svoji řeč připravenou, ale musí být schopen během vystoupení i improvizovat. „Povolání je vykonáváno v prostředí estrádních pořadů, televizních studií, módních přehlídek apod.“²⁴

3.3 Moderátor

„Moderátor je slovo latinského původu *moderator*, které znamená v překladu správce, krotitel, usměrňovatel.“²⁵ Encyklopedie praktické žurnalistiky (1999, s. 107) dodává, že se jedná o tvůrčího pracovníka, který obvykle spojuje

²⁰ Průvodce světem povolání [online]. c.2007 [2017-03-02]. Dostupné na: <<http://www.occupationsguide.cz/cz/POVOL/povolani.aspx?Par=1225.htm>>.

²¹ OSVALDOVÁ, B. HALADA, J. a kol. *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. Praha: Libri, 1999. s. 78.

²² KRAUS, J. a kol. *Nový akademický slovník cizích slov. A-Ž*. Praha: Academia, 2005. s. 429.

²³ Tamtéž. s. 429.

²⁴ Průvodce světem povolání [online]. c.2007 [2017-03-02]. Dostupné z: <<http://www.occupationsguide.cz/cz/POVOL/povolani.aspx?Par=272.htm>>.

²⁵ KAREŠOVÁ, A. *Mluvené slovo v televizní publicistice*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1976. s. 25.

několik tradičních rozhlasových či televizních profesí - redaktorskou, hlasatelskou, reportérskou, ale i komentátorskou a z části režisérskou a dramaturgickou.

Za nejznámější moderátory Československé a České televize můžeme považovat Marka Ebena, Jana Rosáka, Terezu Kostkovou, Miluši Bittnerovou či Leoše Mareše.

3.3.1 Moderátorský styl

Podle Praktické encyklopedie žurnalistiky je „důležitou vlastností moderátora osobitá schopnost improvizace, opírající se o široký všeobecný přehled i hlubší znalosti v oboru, respektive v příslušné specializaci.“²⁶

Moderátorský styl je v podstatě jakýsi způsob, jakým moderátor hovoří s hosty pořadu a zároveň s diváky nejen u televizních obrazovek, ale také v sále. Jeho součástí jsou zdvořilostní obraty, které doprovázejí komunikaci s hosty i kladení osobních otázek. Svoji roli sehrávají i prostředky, které moderátor používá při vítání diváků.

3.3.2 Osobnost moderátora

„Moderátor není anonymní postava, ale žurnalistická osobnost.“²⁷ Toto je podstatný závěr, ke kterému dochází Koščo ve své publikaci *Žurnalistické žánry v televizi*. V podstatě z něho vyplývá, že jsou velké nároky kladeny nejen na mluvený projev moderátora, ale i na jeho osobnostní a morální vlastnosti.

V definici pokračuje Praktická encyklopedie žurnalistiky, která vymezuje jednu z nejdůležitějších schopností moderátora, kterou je „osobitá schopnost improvizace, opírající se o široký všeobecný přehled i hlubší znalosti v oboru, respektive v příslušné specializaci“.²⁸

Kým je tedy moderátor? Jedná se o osobu, která zastává funkci kvalifikovaného konferenciéra při uměleckém představení či společenské události. Na rozdíl od běžné produkce zábavních pořadů však moderátor tyto události vede kultivovaným způsobem, akci sofistikovaně řídí, někdy vhodně reguluje. Styl,

²⁶ OSVALDOVÁ, B.; HALADA, J. a kol. *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. Libri: Praha, 1999. s. 107.

²⁷ KOŠČO, J. *Žurnalistické žánry v televizi*. Praha: Novinář, 1984. s. 158.

²⁸ OSVALDOVÁ, B.; HALADA, J. a kol. *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. Praha: Libri, 1999. s. 107.

který je typický pro moderátora, má nejrozmanitější podoby. Moderátor může být při určitém typu interview agresivnější, nebo může být naopak mírným a zároveň nekonfliktním tazatelem. Způsob, jakým pořad řídí, ovlivňuje nejen podobu pořadu, ale rovněž to, jak je pořad vnímán samotným divákem. Moderátorský styl vykazuje jednoznačně prvky mluveného projevu. „Nejčastěji se u mluveného projevu vyskytuje opakování výrazů, osobní a ukazovací zájmena, která poukazují na danou situaci. Příklad tohoto textu je doprovázen také kontaktoými prostředky a důležitou roli zde hrají i prostředky mimojazykové.“²⁹ Moderátor pracuje s předem připravenými texty, ale velká část jeho projevu je založena na schopnosti improvizace. Moderátor by měl mít nejen všeobecný přehled, ale zároveň hlubší znalosti v příslušné oblasti.

Moderátor je tedy osoba, která provází pořadem a je prostředníkem mezi diváky a účastníky televizního popř. rozhlasového pořadu. Jeho úkolem je uspořádat pořad tak, aby byla v daném čase probrána veškerá důležitá témata. Zároveň musí být každému zúčastněnému vyhrazen prostor pro vyslovení jeho názoru či myšlenky. Důležitým prvkem moderátorského projevu je kultivovaná, spisovná a správně artikulovaná řeč.

Hladký shrnuje úkoly moderátora do sedmi základních bodů. Pracuje sice s termínem beseda, ale i moderátor zábavného pořadu by se měl řídit těmito zásadami.

- „Moderátor má být dobře informovaným společníkem.
- Moderátorova účast v besedě se nemá omezovat pouze na formulování a vyslovování otázek.
- Moderátor má mít na paměti, že zastupuje diváky a že beseda je určena divákům.
- Moderátor má usměřňovat besedu, její průběh směrem k ústřední myšlence, k hlavnímu okruhu problémů.
- Moderátor má vytvářet příznivou atmosféru kontaktu mezi účinkujícími a diváky, být pomocníkem, usměřňovatelem, ale i komentátorem a popularizátorem.
- Moderátor má vědět, kdy a jak zasáhnout do průběhu besedy, kdy mlčet a kdy mluvit.

²⁹ *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Lidové noviny, 2002. s. 457.

- Moderátor nemá dominovat na obraze. Důvodem je to, že moderátor je hostitelem.³⁰

3.3.3 Moderování

„Moderování je kvalitnější forma redaktorské práce, ve které musí moderátor zároveň interpretovat získané i vlastní materiály a uvádět, řídit, vést i prezentovat žurnalistický celek.“³¹

Jak uvádí Bílek (1982, s. 14), moderátor může používat široké možnosti jazykových výrazových prostředků, „sílu hlasu, tónový průběh vět, přízvuky, tempo, pauzy a barvu hlasu.“³² Televizní moderátor musí mimo „obecné kulturnosti používaného jazyka a řečového projevu ovládat a uplatňovat i zásady správné dikce.“³³ K tomu dále dodává, že správný moderátor musí uplatňovat pečlivou výslovnost, plynulé přecházení tónu mezi jednotlivými hlasovými rejstříky, výškovou a silovou modulaci v proudu řeči, má mít správný přízvuk. Jeho hlas musí mít příjemnou melodii, intonaci. „Moderátor by měl dělat přiměřené pauzy a zvolit tempo, které je pro daný projev adekvátní aj.“³⁴

Koščo pod pojmem moderování chápe „komentované, verbální spojování jednotlivých částí v celek, prováděné komunikátorem v obraze“.³⁵ Vrabec (1990, s. 120) udává, že vystoupení hlasatelky reprezentuje televizi, zosobňuje dobrý vztah televize k divákovi. „Dané vystoupení musí být pečlivě připravené, dobré literární úrovně připravovaného textu a následně musí vyznít prostě a pohotově.“³⁶

Moderování je komplexní činností, při které moderátor uplatňuje jak své schopnosti moderovat, tak získané údaje a fakta. Při moderování musí moderátor zohledňovat pět aspektů – musí vědět, co říká, jak to říká, co říká

³⁰ HLADKÝ, M. *Žurnalistika v televizi*. Praha: Novinář, 1986. s. 260.

³¹ KOŠČO, J. *Žurnalistické žánry v televizi*. Praha: Novinář, 1984. s. 120.

³² BÍLEK, J. *Televizní komunikační proces a jeho komponenty*. 2. díl. Praha: Univerzita Karlova, 1982. s. 14.

³³ Tamtéž. s. 14.

³⁴ Tamtéž. s. 14.

³⁵ KOŠČO, J. *Žurnalistické žánry v televizi*. Praha: Novinář, 1984. s. 157.

³⁶ VRABEC, J. *Základy tvorby a výroby televizních pořadů*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. s. 120.

respondent, musí se orientovat v kontextu vysílání a musí vnímat, co mu sděluje jeho okolí.

3.3.4 Struktura moderátorského projevu

Základy toho, jak má vypadat správný projev, jsou dány již z antické rétoriky. Jak uvádí Karešová (1976, s. 24), jedním z podstatných znaků hlasatelovy profese je pohotovost a schopnost rychlé a správné orientace v textu. Tyto dovednosti získává moderátor nácvikem, praxí a z ní vyplývajících zkušeností. Zásadou projevu je mít nápad a nashromáždit si o něm dané informace. Projev by měl obsahovat úvod, stať a závěr. Úvod slouží k tomu, abychom posluchače seznámili s tématem, kterému se budeme věnovat. Stať obsahuje vysvětlení problému. V závěru projevu bychom měli shrnout svoji řeč a nabídnout prostor posluchačům pro případné dotazy či poznámky.

Moderátor musí dopředu vědět, o čem bude referovat. Důležitá místa by si měl určitým způsobem zvýraznit. Podle Karešové (1976, s. 24) si hlasatel označuje taková místa individuálními pomocnými značkami, zároveň si označuje technicky náročné slovní skupiny a neobvyklé termíny. Moderátor by si měl nejprve obtížná slova či slovní spojení procvičit v pomalejším tempu a následně v normálním tempu, které je typické pro moderátorský projev. Tímto nácvikem se vyvaruje situacím, kdy mu tyto pasáže půjdou těžko vyslovit.

Úspěšný moderátor musí znát přesné znění vlastních jmen, zeměpisných názvů a také odborné terminologie. Vše si musí předem pečlivě ověřit. Měl by bezpečně ovládat gramatiku mateřského jazyka.

„Hlasatel se také musí naučit nehlučně odkládat stránky textové předlohy, které si má těsně před vysíláním znovu zkontrolovat, zda jsou správně seřazeny za sebou a popř. očíslovat.“³⁷

Jak již bylo výše uvedeno, moderátor musí zvolit vhodné tempo. „Tempo, které je velice rychlé, by s největší pravděpodobností způsobilo nepřehledné drmolění vět a komolení delších slov.“³⁸ Ovšem příliš pomalé tempo není také vhodné pro moderátorský projev. Když zvolí příliš pomalé tempo, může

³⁷ KAREŠOVÁ, A. *Mluvené slovo v televizní publicistice*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1976. s. 25.

³⁸ Tamtéž. s. 25.

dojít k protahování krátkých samohlásek, případně k vnášení nechtěných zvuků do textu.

4 PRAGMATIKA

Podle Čmejrkové (2013, s. 13) je Peirce považován za zakladatele pragmatismu. Ch. S. Peirce pojímá znak jako proces, který funguje jenom v reálné komunikaci. Pojem nebo termín pragmatika je ale spojován až s Charlesem Morrisem, americkým badatelem a Peircovým pokračovatelem. Poprvé byl termín pragmatika či pragmatický použit v jazykovědném smyslu ve 30. letech 20. století. Do širšího užívání se dostává ale až v 70. letech 20. století, kdy dochází k tzv. pragmalingvistickému obratu, v souvislosti s německým a francouzským překladem přednášek. S těmito přednáškami vystoupil roku 1955 John Langshaw Austin na Harvardově univerzitě. A to i přesto, že sám Austin pojem pragmatika neužíval.

V odborných literaturách je termín pragmatika vysvětlován různě. Římalová (2014, s. 7-8) tvrdí, že pragmatiku můžeme chápat jako:

- součást sémiotiky,
- filozofický směr,
- součást lingvistiky,
- obor stojící mezi pragmatikou a sociologií, tedy sociopragmatika.

Je patrné, že se pragmatika stýká různým způsobem s řadou dalších oborů, nauk či směrů - jde především o sémantiku, gramatiku, teorii mluvních aktů, sémiotiku, ale i psychologii aj. Pragmatiku můžeme tedy zařadit mezi interdisciplinární vědy. Různé a nejednotné vymezení oboru vede často k tomu, že je definice vyřešena pouze výčtem témat, kterými se pragmatika zabývá. Klíčovými slovy definicí týkající se pragmatiky jsou užívání jazyka, fungování jazyka ve společnosti či kulturní a sociální kontext. Důkazem je například Lotkova definice: „*Pragmatika jako oblast lingvistiky zkoumá především vztahy mezi jazykovými znaky, jejich uživateli a mimojazykovou skutečností.*“³⁹ Čermák (2011, s. 97) definuje pragmatiku z pohledu lingvistiky jako vědu, která studuje jazyk z hlediska jeho úzu, zvláště z hlediska žádoucího účinku užitého jazyka v sociální interakci

³⁹ LOTKO, E. *Kapitoly ze současné rétoriky*. Olomouci: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. s. 19.

účastníků komunikace. Z jiného hlediska je pragmatika oblastí, která studuje aspekty komunikace, kterými mluvčí sděluje víc, než sdělení explicitně říká. Člověk, který mluví, nejen že něco říká, ale obvykle tím sleduje i nějaký záměr. Pragmatika si tedy všímá záměru i strategie mluvčího, situace a kontextu výpovědi. Zabývá se také účinky a důsledky komunikace.

Rozsah termínu pragmatika se u různých autorů liší v závislosti na tom, jaké jevy do pragmatiky zahrnují. Tématy, kterými se pragmaticky orientované výzkumy nejčastěji zabývají, patří podle Římalové (2014, s. 9) především:

- princip komunikace (důležité, aby si komunikanti porozuměli),
- obsahová a vztahová stránka komunikace,
- verbální a neverbální komunikace,
- vyjadřování záměrů mluvčího, řečové akty,
- komunikační strategie (problematika přesvědčování, argumentace, manipulace),
- jevy, které souvisí se vztahem promluvy a kontextu,
- principy výstavby dialogu.

Nejdůležitějším pojmem, kterým se zabýval např. G. H. Mead, J. Dewey či Ch. S. Peirce, byl znak. Oproti Saussuremu, který měl na mysli pouze verbální znaky, se zaměřuje Peirce již i na nonverbální komunikaci. Čmejrková (s. 12, 2013) se zmiňuje o tom, že získáme komplexnější obraz o jazyce, pokud k jeho užívání připojíme i mimiku, gestiku, haptiku, proxemiku či posturiku. K užívání jazyka přiřazuje Peirce i tzv. zvukové znaky neverbální povahy (mlčení, váhání, přemýšlení, projev radosti atd.). „*Užívání jazyka tak spočívá v součinnosti znaků verbálních i neverbálních, a ještě radikálněji řečeno, neverbální znaky mohou vyjádřit funkce a významy znaků verbálních a v některých dílčích případech je mohou nahradit.*“⁴⁰

Domníváme se, že pokud chce adresát správně pochopit účel komunikace, musí se zaměřit na celkový dojem projevu. Nesmí se soustřeďovat pouze na verbální složku jazyka, ale zároveň i na neverbální složku. Mluvčí může totiž sdělovat něco, ale jeho postoj a mimika může tvrdit pravý opak. Z tohoto důvodu souhlasíme jak s Čmejrkovou, tak zároveň s Peircem. Každý projev, každá

⁴⁰ ČMEJRKOVÁ, S., KADERKA P. a ULIČNÝ O. *Studie k moderní mluvnici češtiny*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. s. 13.

komunikační situace nese určitou pragmatickou funkci. A aby byl účel komunikace splněn, musí být brán zřetel nejen na verbální, ale i na neverbální složku komunikace. Divák sleduje daný projev za určitým účelem, např. dozvědět se nové informace, výsledky anket či výsledky soutěží. Nemůžeme se tedy zaměřit na prosté sdělování slov, ale musíme se též zaměřit na uvědomělé i neuvědomělé pohyby těla, postoj či mimiku. Toto vše ovlivňuje stejně tak, jako uvážlivý výběr slov. Komunikujeme při různých příležitostech s rozdílnými záměry. Komunikující chce v určitých případech sdělit adresátům pouhé informace a poznatky, v jiných chce zase přesvědčit o pravdivosti či důležitosti určitých tvrzení.

5 ŘEČOVÉ AKTY

5.1 Přímé řečové akty

Teorie řečových aktů překračuje hranice věty a gramatiky. Každá výpověď, větná či nevětná, plní speciální funkci v komplexním řečovém/jazykovém jednání. Kraus (2010, s. 27) se zmiňuje o britském filozofovi J. L. Austinovi, který chápe řečové akty jako minimální jednotky, jejichž prostřednictvím se řeč uskutečňuje jako určitá činnost, která vyjadřuje žádost, příkaz, ujištění, slib, otázku apod. „*Své základy nemá v lingvistice, ale čerpá ze sémiotiky a pragmatické filozofie Charlese Sanderse Peircea např. z koncepce Karla Bühlera.*“⁴¹

Ze sledu výpovědí se stává text, na jehož základě jsou formována pravidla na rovině typů řečového jednání. Texty se prokazují jako výsledek posloupnosti jazykových aktů. Řečovou komunikaci určují mimojazykové faktory (komunikační kontext, vztahy mezi mluvčím, adresátem a textem). V kontextu se projevuje vztah mezi znakem ke komunikačnímu záměru uživatele a k aktuálním mimojazykovým souvislostem. „*Každý řečový akt obsahuje dvě složky - propoziční obsah a ilokuční sílu.*“⁴² Kraus (2010, s. 28) udává i konkrétní příklad vět *Petr přijde.* a *Přijde Petr?* Tvrdí, že obě tyto věty mají stejný propoziční obsah, ale determinují se od sebe ilokuční silou. Tou první větou

⁴¹ MACHOVÁ, S., ŠVEHLOVÁ, M. *Sémantika a pragmatická lingvistika*. Praha: Univerzita Karlova, 2001. s. 88.

⁴² KRAUS, J. *Rétorika a řečová kultura*. Praha: Karolinum, 2010. s. 28.

vyjadřujeme tvrzení, naopak druhou větou otázkou. V těchto příkladech je ilokuční síla vyjádřena slovesem.

Pokud mluvčí pronese jakoukoliv výpověď, vykonává zároveň tři akty. Švehlová (2001, s. 89) dodává, že filozof J. L. Austin vymezil performativní výpovědi, které představují realizace nějakého jednání a vymezil obecné typy mluvních aktů - akt lokuční, ilokuční a perlokuční. Kraus (2010, s. 28) charakterizuje tak, že **lokuční akt** vyjadřuje určitý propoziční obsah. Lokučním aktem realizuje mluvčí řečové jednání. Švehlová (2001, s. 89) tvrdí, že se jedná o vlastní akt, kterým se pronáší či sepisuje výpověď s určitou sémantikou a je vytvořena ve shodě s gramatickými pravidly daného jazyka. Modifikace vztahu mezi řečovými partnery je zachycena v **ilokučním aktu**. Během tohoto aktu se dozvídáme záměr mluvčího. Švehlová (2001, s. 90) dodává, že ilokuční silou se rozumí působnost mluvního aktu na adresáta, tedy proč, s jakým cílem, úmyslem mluvčí něco v dané situaci vzhledem k adresátovi říká. **Perlokuční akt** zachycuje ovlivňování partnera, snaží se prostřednictvím řeči vyvolat určitý účinek. V rámci tohoto aktu se odehrává to, jak se adresát zachová. Podle Švehlové (2001, s. 90) se perlokučním aktem vyvolává účinek vyslovením či napsáním výpovědi na adresáta. Výpověď by měla adresáta ovlivnit v různých oblastech (citech, myšlení či mínění).

Největší význam v rámci úspěšné komunikace má ilokuce. Jak říká Grepl (2011, s. 74), není důležité „co se říká“, ale „co se tím myslí“. Zastáváme názor, že každý akt hraje důležitou roli v rámci komunikace. Souhlasíme s Greplem, že v komunikačním aktu je nejdůležitější ilokuce. Zároveň však předpokládáme i významnou roli aktu perlokučního. Jelikož právě ten nám určí, zda byl komunikační záměr naplněn. Pokud se totiž bude shodovat očekávaná reakce mluvčího s reakcí adresáta, byla výpověď řečena jasně a srozumitelně pro konkrétního adresáta. Na tuto problematiku se pokusíme zaměřit i v průběhu našeho analyzování projevů u vybraných moderátorů. Zda byla hlavně při položení otázky poskytnuta moderátorovi a divákům adekvátní výpověď.

5.2 Nepřímé řečové akty

Marvan (2010, s. 175) upozorňuje na tvrzení Searla, že řečový akt lze vykonat nepřímým způsobem. Nepřímým způsobem znamená prostřednictvím přímého vykonání jiného mluvního aktu. Mluvčí tedy říká něco, ale myslí tím

něco jiného. Za nepřímý řečový akt můžeme považovat například položení otázky, která je však míněna jako výzva.

Podle Hirschové (2006, s. 124) se jedná o takové výpovědi bez jakéhokoli explicitního indikátoru, které mají otevřený ilokuční potenciál a jejich pravý smysl je vymezován teprve až v komunikační interakci. Význam těchto výpovědí se odvíjí od situace, ve které byly proneseny.

Uvedeme několik příkladů pro lepší pochopení:

Příklad 1:

„Je tu teplo.“

- nepřímo se zde říká, aby ten, co sedí u okna, jej otevřel,

Příklad 2:

A: *„Půjdeme dnes do divadla?“*

B: *„Hlídám bratra.“*

- implicitně nám mluvčí výpovědi B říká, že nepůjde,

Příklad 3:

„Mohla bys mi podat cukr?“

- očekávanou odpovědí, resp. reakcí je podání cukřenky.

Searl se snaží tedy poukázat na to, že nelze vždy vyvodit účel výpovědi primárně z toho, co znamená, co mluvčí pronesením své výpovědi myslí. Některé výpovědi mohou mít skrytý smysl.

6 PROSTŘEDKY NEVERBÁLNÍ KOMUNIKACE A JEJICH VYUŽITÍ PŘI REALIZACI ŘEČNICKÝCH PROJEVŮ

Již děti do třech let využívají především nonverbální komunikaci. Neverbální kódy plní následující 3 základní funkce:

1. potvrzují a zesilují verbální komunikaci,
2. doplňují nebo suplují verbální informaci,
3. přinášejí odlišné informace.

Nonverbální signály dělíme na symboly, ilustrátory, regulátory a adaptéry. **Symboly** jsou takové nonverbální signály, které můžeme přímo přeložit do verbálního jazyka (např. vztyčený palec = všechno je O.K., zdvižená paže = STOP! aj.). Pokud budeme znát základní národní symboly, nedojde s největší pravděpodobností k nedorozumění. Doprovodné, ilustrativní neverbální signály, nazýváme **ilustrátory**. Používáme je za účelem zdůraznění významu slov či celé výpovědi. Většinou se vyjadřují pomocí rukou, např. udávání tempa událostí, rytmu mluveného slova apod. Nejen etnikum, ale také temperament člověka ovlivňuje velikost, sílu a rychlost těchto signálů. Signály, které komunikaci usměrňují a řídí, nazýváme **regulátory**. Zařazujeme sem kývání hlavy či zrakový kontakt. **Adaptéry** používáme pro zvládnutí našich pocitů a k řízení našich reakcí. Obvykle je používáme podvědomě při stresových situacích.

6.1 Druhy nonverbální komunikace a jejich vymezení

Můžeme vymezit šest typů mimoslovního sdělování - proxemika, haptika, posturika, kinezika, mimika a pohledy.

Proxemika (z lat. *proximus* - blízký) je nonverbální distanční kód. Tzv. proxemické zóny vymezil E. T. Hall (1966). Jedná se o obvyklou vzdálenost při různých typech setkání. Intimní vzdálenost je cca do 45 cm, typický prostor pro rodinné příslušníky a důvěrné styky. Pokud je tato zóna narušena, vyvolává to v nás pocit neklidu. Dále je tu tzv. osobní vzdálenost (asi 45 – 120 cm). Tato vzdálenost slouží k udržování si lidí od těla. Za netaktní považujeme to, pokud

do dialogu v okruhu této vzdálenosti vstoupí nějaká třetí osoba. Vzdálenost cca 120 –130 cm nazýváme jako společenskou vzdálenost. Tato zóna neumožňuje vzájemný dotyk či náznak intimnosti. Uplatňujeme ji při neosobním jednání s více lidmi. Veřejná vzdálenost je zhruba 3,7 m a více. Preferujeme ji při přednáškách a veřejných projevech. Pokud jsme schopni si tuto vzdálenost udržet, zvyšujeme si tím důstojnost a autoritu. Tato zóna je podmíněna např. kvantitou posluchačů, ke které promlouváme. Proxemické parametry se odlišují v závislosti na kultuře.

K vyjadřování vnitřních pocitů za pomoci obličeje slouží **mimika** (z řec. *mimikos* - napodobovat, imitovat). K primárním emocím, které jsou vyjadřovány za pomoci mimických svalů, zařazujeme očekávání/překvapení, štěstí/neštěstí, spokojenost/nespokojenost, jistota/strach, radost/smutek. Většinou se nejlépe poznávají kladné emoce oproti negativním. K základním mimickým signálům patří úsměv. Úsměv na nás působí jako něco silného většinou s pozitivním signálem. Bohužel může být i předstíraný.

Haptika je odvozena z řec. *haptain*, které znamená spojovat, připevňovat. Jedná se o sdělování bezprostředním kontaktem. Za základní prostředek haptiky považujeme podání ruky. Nejedná se pouze o společenskou zdvořilost. Může se zároveň jednat o gratulaci, souhlas, omluvu aj. Čím je stisk ruky pevnější, tím více na nás působí daná osoba věrohodněji. Podle délky stisku ruky rozlišujeme různé styly stisku ruky - dominantní, spojenecký nebo podřízený stisk.

Posturika (z lat. *positura* - poloha) dělí postoje lidí při komunikaci na tzv. kongruentní a nekongruentní. Kongruentní postoje představují zpravidla souhlas, rovnost a ochotu spolupráce. Jak nám již slovo napovídá nerovnost komunikace a určitý nesouhlas (neúcta, nezáměr) vyjadřují nekongruentní postoje.

Pohybem těla a jeho částmi se zabývá **kinezika**. Slovo je odvozené od řec. *kinesis*, které znamená pohyb. Jednotlivé pohyby lidského těla tvoří pohybovou činnost jedince. V centru zájmu stojí gesto (z lat. *gero, gerere* - nosit, projevovat). Gesto je záměrný projev, jako vědomé vyjádření postoje. Gesta hrají v komunikačním procesu nezastupitelnou funkci. Učíme se je nápodobou lidí ze svého okolí. Tím si vytváříme vlastní individuální gestikulační rejstřík. Ten se od ostatních liší rozsahem, intenzitou, počtem i rozmanitostí. Gesta spolu s dalšími optickými projevy řeči představují důležitý prvek při identifikaci autorových myšlenek i citů.

Pohledy neboli pohyby očí informují účastníky komunikace nejen o našich emocích, ale i o vztahu, jaký k nim zaujímáme. Při sledování očí je obzvláště důležité, abychom zaměřili svůj pohled. Měli bychom dbát i na délku pohledu, jejich četnost a sled.

7 KONVERZAČNÍ MAXIMY

V komunikaci hrají důležitou roli vždy vztahy partnerů a jejich sociální a osobnostní rysy. Tyto rysy určují, zda se bude jednat o komunikaci kooperativní či nekooperativní. To znamená, zda půjde o spolupráci či manipulativní jednání. V komunikačním procesu existují čtyři zásady, které souborně nazýváme komunikační maxima. Tyto zásady formuloval Herbart Paul Grice (srov. Hirschová, s. 139). Patří sem maxima kvality (pravdivost informace), maxima kvantity (míra informace), maxima relevance - důležitosti (relevantnost informace) a maxima způsobu (jasnost informace).

7.1 Maxima kvality

Tato maxima nám říká, že bychom neměli říkat nic, o čem víme, že to není pravda. Zároveň nemáme říkat nic, pro co není dostatek důkazů. Tato maxima znamená, že by výpověď neměla obsahovat nepřesné a neúplné informace. V rámci této maximy bychom se měli vyvarovat, abychom se vzdalovali od tématu komunikace. Zabraňujeme tím nedorozumění. Kvalita komunikace může být narušena i v momentě, když řečník používá často metafory, hyperboly, floskule či ironii.

7.2 Maxima kvantity

Příspěvek k rozhovoru má být tak informativní, jak je to nutné pro daný rozhovor. Znamená to, že by neměl obsahovat více informací, než je nutné. Mluvčí tuto maximu může porušit v momentě, kdy přeceňuje nebo naopak podceňuje míru znalostí potencionálních posluchačů.

7.3 Maxima relevance

Být relevantní znamená to, že bychom měli mluvit k věci. Vyjadřovat pouze to, co je pro účastníky komunikace důležité. Pokud při rozhovoru myslíme na něco jiného, může dojít k tomu, že bude tato maxima narušena.

7.4 Maxima způsobu

Tato maxima vyžaduje, aby se mluvčí vyvaroval nejasnostem ve vyjadřování, dvojznačnosti, mnohomluvnosti. Zároveň by měl mít jeho příspěvek určitou strukturu. Maxima způsobu je narušena, pokud se řečník vyjadřuje nejasně, jeho výpověď umožňuje dvojznačnou interpretaci.

8 ANALÝZA MODERÁTORSKÝCH PROJEVŮ

Dále se budeme zabývat analýzou projevů moderátorů vybraných pořadů. Jedná se o pořady *Týtý 2010*, *StarDance IV*, *Exkluziv Kateřiny Brožové*, *Máte slovo*, *Show Jana Krause*, *Sejdeme se na Cibulce* a *Můžu dál?*. Hlavní metodou našeho výzkumu bude sledování zvolených pořadů, resp. jejich moderátorů. Během rozboru se budeme zaměřovat také na volbu jazyka a dodržování spisovné normy. Pozornost bude věnována i neverbálním složkám projevu jednotlivých moderátorů, tedy postoji, gestikulaci a mimice. Budeme také sledovat, jak navazují kontakt s diváky. Při rozboru projevů budeme používat i pragmalingvistickou analýzu. „V centru jejího zájmu jsou hodnoty vznikající mezi účastníky komunikace a textem fungujícím v dané komunikační situaci.“⁴³

Rozborem projevů se pokusíme získat představu o tom, jak by měl vypadat úspěšný moderátor, který zaujme nejvíce diváků.

Samotné analýze předchází krátká informace o profesním životopisu a případných okolnostech, které mohly ovlivnit jazykový projev moderátora.

Při přepisu jednotlivých částí moderátorských projevů byly použity tyto značky:

(...)	pauzy (počet teček odlišuje délku pauzy)
(8)	měřená pauza v sekundách
mon-	nedokončení slova
()	poznámky ke komunikační situaci
[]	souběžné promluvy
:::	neklesnutí hlasem
/	stoupající kadence
\	klesající kadence
A	vysloveno důrazně

⁴³ MACHOVÁ, S., ŠVEHLOVÁ, M. *Sémantika a pragmatická lingvistika*. Praha: Univerzita Karlova, 2001. s. 136.

8.1 Michaela Jílková

8.1.1 Profesionální životopis

Česká novinářka, rozhlasová a televizní moderátorka se narodila 30. března 1968 v Praze. Působila jako novinářka a moderátorka v Československém rozhlase a v Československé televizi, později v České televizi. Její osobitý moderátorský styl znají diváci z pořadu „Kotel“, jehož byla i sama autorkou. Jako novinářka realizovala rozhovory pro MF Dnes.

8.1.2 Pořad „Máte slovo s M. Jílkovou“

Pořad Máte slovo je diskusní pořad, ve kterém mohou všichni diváci, ať ve studiu či u televizních obrazovek, vyjádřit svůj názor. V tomto pořadu se řeší aktuální problémy a témata. Vždy se zde setkávají zástupci, jak laické tak odborné veřejnosti.

8.1.3 Přepis části projevu Michaely Jílkové

0:00:21 - 0:01:10

máte slovo hezký večer milý diváci\(\(.) návštěva lékárny to je taková adrenalinová záležitost (\.) TU zažijeme euforii hm že zaplatíme za náš lék méně ::: jindy se rozčilíme protože platíme víc (\.) a nevíme proč\ někdo pocítí i zoufalství (\.) protože (\.) nečekaně na svůj lék (\.) nemá peníze\ a nyní vláda odsouhlasila\ že (\.) některé léky (\.) které doposud sou částečně hrazeny pojišťovnou si celé zaplatíme sami protože jsou takzvané PODpůrné o tom co vás štve v lékárně (\.) diskutovat budou ::: (představování jednotlivých hostů)

0:02:57 – 0:03:17

pane doktore tak CO TO na nás na tom ministerstvu (\.) zase chystáte/ tak vy chcete abychom (...) plně si hradili takzvané léky (\.) podpůrné (\.) které nejsou stoprocentně účinné můžete mi hm tedy říci proč nám je lékaři předepisují/

0:05:40 – 0:05:54

dobře ale prosím vás tak nám vysvětlíte co to jako je podpůrný lék hm já tedy nevím tak proč to jím/(...) to mám místo prosím vás to mám místo jídla/(...) abych neměla hlad tak mi dáte podpůrný lék/

0:10:29 – 0:10:43

tak počkejte pane doktore dyž tak počkejte ať mluvíme konkrétně tak vy říkáte NE POčkejte papírožrouti ne jako papíro- tak co to sou to nejsou odborníci podle vás/

0:38:04 – 0:38:33

počkejte (...) počkejte nechme teď nechme to je vážná (...) (hosté se ve studiu překřikovali moderátorka nedostala slovo) prosím vás ale teď jde o to já dám příklad třeba hm protože vy ste tady mluvil ::: o onkologických hm pacientech tak jak tedy onkologičtí pacienti jak se to třeba bude posuzovat/ jako (.) ta diagnóza protože pak máte hm vlastně hm že hm se to úplně nevyléčí lékaři říkají že právě je drahé TO udržování a kontrola (..) potom\

0:44:58 – 0:45:23

ježiš to už se na ten první leden (...) na první leden se (..) těšíme (..) TAK milí diváci příští týden tady budete mít ::: ekonomické téma s ministrem o kterého si píšete a tím je (.) MInistr KAlousek přihlašte se na telefonu dva šedesát jedna třináct sedum sedum šest šest nebo na ímejlu mateslovo zavináč česká televize ::: milí diváci já vám děkuji ::: těším se na vás myslim na vás a vy už víte že ve čtvrtek (..) MÁte slovo (.) na shledanou\

8.1.4 Analýza projevu

Během svého pořadu se moderátorka pohybuje uprostřed scény, většinou se přibližuje k hostu, jemuž dává slovo. Stolky, u kterých stojí hosté, jsou uspořádány do půlkruhu. Domníváme se, že by měla dodržovat tzv. osobní vzdálenost, která je asi 45-120 cm. Moderátorka záměrně narušuje intimní vzdálenost. To by mohlo být některým hostům, z našeho pohledu, nepříjemné. Proxemika slouží moderátorce především jako nástroj tlaku. Pokud očekává moderátorka jednoznačnou odpověď, poruší hostovu intimní zónu a zintenzivní oční kontakt. Tím umocňuje působení na hosta, aby od něho získala požadovanou odpověď. Moderátorka vystupuje se záměrem, aby působila nesmlouvavě a nekompromisně. Diskuze nevede v žádném případě přátelsky, naopak jasně a pečlivě formulovanými otázkami usiluje o získání jednoznačných odpovědí.

Domníváme se, že projev paní Jílkové je z velké části připravený. Moderátorka musí být ale neustále ve střehu a být schopna improvizace, jelikož reakce hostů jsou nevyzpytatelné. Jedná se o diskuzní pořad, a proto je její projev tvořen převážně otázkovými promluvami. Tento typ promluvy tvoří hlavně dotazy, reformulované dotazy a opakované dotazy. Součástí moderátorčina projevu jsou ale i námitky, výzvy, shrnutí, konstatování. To vše zařazujeme do neotázkových promluv. Jak bylo již několikrát zmíněno, pořad je založen na diskuzi. Moderátorka tuto skutečnost taktně připomíná hostům, pokud oni mluví již delší dobu. Paní Jílková se snaží, aby se do diskuze zapojovali všichni hosté stejnou měrou. Někdy je nucena monolog přerušit, aby mohla reagovat i např. protistrana. I když je na moderátorce vidět, že její trpělivost má také určitou hranici, nikdy není vulgární nebo netaktní. Toto se snaží kompenzovat například tím, že „útočí“ na hosta dotazy či vlastními komentáři. Tyto komentáře a otázky mají někdy satirický podtext. Jílková se ale přesto chová ke svým hostům s úctou. Nad svými hosty se nepovyšuje. Má vůči svým hostům respekt.

Mluvní tempo moderátorky je přiměřené. Je jí rozumět každé slovo. Nenalzáme žádné závažné nedostatky. Hezitační zvuky jsou přítomny hlavně v momentě, kdy chce moderátorka rychle reagovat na některého z mluvčích. Zároveň se dopouští společenského faux pas, protože se někdy stane, že skočí hostovi do řeči. Moderátorka často používá pomocného slovo *tak* – většinou na začátku výpovědi. Tohoto slova užívá při konstatování názorů některých z hostů.

Přes své zkušenosti se moderátorka dopouští drobných výslovnostních chyb. Jedná se opět o momenty, kdy chce paní Jílková rychle zareagovat. Jde například o výslovnost slov *kdyby*, *když* - [dibi, diš]. Po většinu času užívá moderátorka spisovný jazyk.

V projevu Michaely Jílkové je typická výrazná gestikulace. Nejvýraznější je gestikulace rukou. Jelikož se jedná o diskuzní pořad, předává slovo zvednutím paže do výše a ukázáním na hosta, kterého tím vyzývá k diskuzi. Pokud chce moderátorka vstoupit do debaty, zvedne ukazováček. Ve chvíli, kdy ale toto gesto mluvčí nezaregistruje či ignoruje, je nucena mu skočit do řeči. Můžeme říci, že je moderátorka velice zdatná v používání řeči těla. Toto dokazuje i námi analyzovaný díl, ve kterém je moderátorka o berlích, a přesto dokáže ovládat řeč

těla. Výrazná je i mimika moderátorky. Během svého projevu má tendenci doširoka otevírat oči. Svoji roli hraje také obočí. Často totiž obočí zvedá.

Při svém projevu respektovala jednotlivé maximy. Maxima kvality se snaží moderátorka dodržovat i u svých hostů. Hlavně v té situaci, kdy začnou hosté odbíhat od daného tématu. Michaela Jílková usiluje o to, aby hlavně diváci porozuměli dané problematice. Tímto zachovává maximu kvantity i relevance. Zopakováním myšlenky či názoru některého z hostů, naplňuje maximu relevance. K pochopení používá načítací formule, jako např. počkejte, či výpovědi „*můžete mi tedy říci*“, „*vysvětlte nám*“, „*to kdybyste nám vysvětlil*“, „*Vy říkáte*“, „*Vy jste mluvil*“. Moderátorka nijak podstatně neporušuje ani maximu způsobu. Nepoužívá dvojnárodných výpovědí. Někomu by ale mohlo připadat, že je tato maxima porušována. Jednalo by se o případy, kdy má výpověď satirický nádech.

Moderátorku hodnotíme kladně. Ve svém projevu se nedopouštěla závažných chyb.

8.2 Kateřina Brožová

8.2.1 Profesionální životopis

Česká herečka, zpěvačka a moderátorka, která se narodila 9. února 1969 v Praze. Studovala na gymnáziu. Po jeho absolvování byla přijata na DAMU.

8.2.2 Pořad „Exkluziv Kateřiny Brožové“

Každý týden si pozve Kateřina Brožová do svého pořadu českého, nebo slovenského hosta. Jedná se o známé osobnosti, o kterých divák mnohé ví, ale chce se dozvědět ještě více. Analyzovaný díl byl odvysílán v květnu 2016.

8.2.3 Přepis části projevu

0:00:02 - 0:00:36

vítám vás ::: vážení a milí u dalšího dílu exkluzivu\ za okny tma (.) v obýváku útulno (.) zkratka taková malá noční pohoda\ ale za chvíli přijde hurikán (..) NE nebojte se ho necitují varování meteorologů ::: to se jenom snažím naznačit co se tady bude dít ::: přesněji (..) kdo nás zavede do let (.) kdy sme u jeho písniček snili o tom pravém (.) ach jo (..) určitě máte několik typů ::: a teď se tedy dozvíte (.) kdo bude mý dnešním hostem exkluzivu\

00:01:26 - 0:01:57

jeho chraplák v kombinaci s dlouhými vlasy a chápavým pohledem (.) měnil racionální ženy v rozechvělé fanyanky\ A ze soudruhů dělal ostražitě strážce morálky\ působil totiž tak romanticky ::: a při tom Tak (.) nesocialisticky\ naštěstí fanyanky zvítězily (.) a jeho popularita likvidovala zavedené pořadí různých anket\ a velmi oblíbený je i dnes\ přichází DALibor JAnda\ ahoj dalibore\ dobrý večer

00:02:06 - 0:02:13)

posad' se u nás ::: srdečně tě vítám (..) mám velkou radost že si přišel do exkluzivu\

00:02:15 - 0:02:25

no já bych ti teď moc ráda nabídla jahodový koktejl\ (...) ale hm myslím že z toho jsi už odrostl takže si dáme radši bublinky ::: co ty na to/

00:05:54 - 0:06:04

no takže to nebylo vůbec jednoduchý ::: to si se opravdu od PÍky se musel Pomaličku posouvat dál a dál\ co tomu říkali vaši ::: když si se takhle utrl ::: vůbec co tomu říkali (host začal odpovídat na dotaz, moderátorka ve svém dotazu pokračuje) tehdy když si jezdil s kapelou :::

00:07:27 - 0:07:33

tyhle tvoje velký hity který si všichni pamatují ::: a zpívaj si je dodnes (..) si měl už hudebně tehdy v šupliku nebo některej z nich/

00:08:34 - 0:08:45

teď se vrátíme zpátky do toho období tví největší slávy ::: co tomu říkala rodina když ::: třeba fanyanky šílely protože ty si měl určitě za (..) hm období svý kariéry OBrovskou spoustu (.) fanynek\

00:10:32 - 0:10:47

ty si zažil období obrovský slávy ::: pak se přiblížily ňák ty devadesátý lta a myslím že Všichni hm v branži zažili takovej určitej ::: takovej odliv nebo

takovej dá se říci možná období nějakýho ne úplnýho zájmu ::: jaký to bylo pro tebe/ jak si se s tím vyrovnával/

00:12:05 - 0:12:13

vono už je to taky nějak pátek od toho období kerý jsem zmiňovala ::: za tu dobu si najezdil SPousty SPousty dalších koncertů a máš velikánský úspěch po celý republice :::

0:27:26 - 0:27:44

já vám (.) přeju hm ať uděláte NE jeden duet ale ještě spoustu krásných duetů spolu\ ať vás to pořád baví což (.) o tom nepochybuju\ ať se vám zkrátka daří na co si vzpomenete a ať se pořád krásně usmíváte jako dneska\ moc děkuju že ste přišli do exkluzivu a (..) na zdraví\

00:27:55 - 0:28:13

a sme u konce (..) studio je prázdné\ možná že se teď podíváte kde máte svou oblíbenou desku dalibora jandy a možná zavzpomínáte (.) při které písničce jste se seznámili\ já si teď taky půjdu nějakou písničku pustit\ tak se mějte moc krásně a (..) za týden zase na shledanou\

8.2.4 Analýza projevu

Pořad Exkluziv Kateřiny Brožové je natáčen ve studiu, bez živých diváků. Prostor studia může na televizní diváky působit jako obývací místnost, jelikož moderátorka i host sedí na pohovkách a celý prostor působí útulně a přátelsky. Moderátorka si k sobě do pořadu zve hosty na základě své vlastní volby. Na každého hosta se předem připraví a zjistí si o něm potřebné informace. Stejně tomu bylo i v případě tohoto hosta. Na základě informací, které si o hostovi zjistila, pak kladla dotazy. Chtěla nejen sebe, ale i diváky u televizních obrazovek přesvědčila o tom, zda je to pravda či nikoliv.

Z hlediska pragmatického se snažila moderátorka klást jasné otázky. Na začátku bychom mohli říci, že bylo užito nepřímého řečového aktu. Jedná se o moment, kdy se zmiňuje o tom, že přijde hurikán, ale zároveň podotkla, že se nejedná o varování meteorologů. Domníváme se, že bystřejšího diváka napadlo, o kterého hosta se jedná. Dále se však domníváme, že pokud se divák rozhodne

dívat na tento pořad, je zde pravděpodobná pragmatická funkce. Pořad bude divák sledovat z toho důvodu, že se bude chtít dozvědět nové informace o daném hostovi.

Během tohoto pořadu bylo užito dvou proxemik. Nejprve jsme mohli vidět intimní vzdálenost, kdy byl host představen a následně přivítán ve studiu. Následně, již po celou dobu pořadu, byla dodržována osobní vzdálenost.

Mimika Kateřiny Brožové není pestrá. Jsme toho názoru, že moderátorčina mimika je omezena výrazy obličeje. Tím prvním a nejdůležitějším je úsměv a druhým je mžourání očima. Přivírání očí na nás působilo nepříjemným a nejistým dojmem. Gestiku používala moderátorka hlavně pro lepší či snadnější porozumění. V případě, že pronesla moderátorka výpověď „*O tobě vím ...*“, poukázala při tom na konkrétního hosta.

Při analyzování jsme se zaměřili také na haptiku. Při uvítání ve studiu si moderátorka podala s hostem ruku. Jelikož si host s moderátorkou tyká, proběhla i přátelská pusa na tvář.

V čase, kdy probíhala úvodní část pořadu tedy ta, ve které paní Brožová seznamuje diváky, co je v daném díle čeká, moderátorka stála a záběr byl mířen pouze na horní část těla. Po příchodu hosta do studia, byly záběry střídány a oba, jak moderátorka tak host, seděli na pohovce. Jedná se o kongruentní postoj mezi moderátorkou a hostem. Značí to nejen to, že si hosta moderátorka pozvala do svého pořadu, ale zároveň to, že si tykají.

Moderátorka užívala spisovné češtiny hlavně v úvodní části pořadu. Domníváme se, že to bylo způsobeno například tím, že bylo použito tzv. čtecího zařízení. Při rozhovoru s hostem mluvila moderátorka spíše obecnou češtinou. Chybovala například v koncovce -ý, kterou zaměňovala za -ej (*zdravej, hladkej, naštvanej*). Nedostatky vidíme i v užívání tvarů - *co vás čeká zajímavýho, to je správný, to je hezký, neměl jsi nic jistýho aj.*

Občas se stalo, že si moderátorka skočila s hostem do řeči. Například v čase 0:04:14 kladla Brožová hostovi dotaz. Ten ji však nenechal, aby dořekla otázku. Moderátorka však chtěla otázku dokončit a tak si vzájemně skočili do řeči. Moderátorka již neměla doplňovat informace k otázce. Myslíme si, že byly zbytečné, jelikož je nepostřehl ani host ani diváci. Občas moderátorka použila i protetické v. Jinak se Brožová nedopouštěla nějakých hrubých nedostatků. Myslíme si, že to bylo hlavně mluvním tempem, které bylo rozvážné.

Pravděpodobně díky tomuto tempu se nevyskytovaly v projevu Kateřiny Brožové hezitační zvuky.

Neshledáváme žádné závažné prohřešky vůči konverzačním maximám. Jsme názoru, že všechny maximy byly dodrženy. Projev však hodnotíme spíše podprůměrně. Dle našeho názoru byl monotónní. Mluvní tempo moderátorky bylo pomalé. Vzhledem k předpokládaným divačkám a divákům je méně spontánní a je zároveň serióznější než například moderátorka Michaela Jílková či moderátor Jan Kraus.

8.3 Marek Eben

8.3.1 Profesionální životopis

Marek Eben se narodil 18. prosince 1957 v Praze. Je znám jako herec, hudební skladatel, zpěvák a moderátor. Eben vystupuje v rodinné hudební skupině s názvem *Bratři Ebenové*. Nejvíce se proslavil moderováním zábavného pořadu *O poklad Anežky České*. Za svoji moderátorskou činnost získal i ocenění *TýTý* (opakovaně první místo v kategorii *Moderátor publicistických pořadů*).

8.3.2 Pořad „StarDance IV“

Tento pořad moderovali Tereza Kostková a Marek Eben. Provedli jsme analýzu projevu u Marka Ebena. Z řady vysílaných pořadů jsme vybrali druhý díl této taneční soutěže, ten byl vysílán 6. listopadu 2010.

8.3.3 Přepis části projevu Marka Ebena

0:04:03 - 0:05:00

jitka čvančarová (..) lukáš hojdan (10) To bylo řekl bych ŠŤAvnaté ::: při chuti hm lukáši/ vy prý říkáte jitce že má čvančarový nohy/ je to pravda/ (probíhá odpověď dotazovaného) Tak na to sem nepomyslel\ já myslel že to má nějaký ještě další technický význam (.) že je to takový ten terminus technikus pro něco ::: je/ (odpověď dotazovaného) tak vy (.) ale říká se to/ (..) (odpověď soutěžících) ale Ale budou čvančarový ::: (hosté reagují na dotaz) já bych řek že určitě ::: moc jim to šlo dneska aspoň podle mého názoru uvidíme co tomu řeknou (.) co tomu řekne porota/ já se otočím na petru kostovčikovou/

0:05:48 - 0:06:18

a to já si taky myslím že se --- (moderátorovi nebylo rozumět) (8) měl hm jsem pocit že zdeněk nesouhlasil ::: já se ho nemůžu zeptat ale Doufám že se to projeví až (..) až ukáže (...) no jo (..) tak uvidíme co bude co bude se známkou\ tak (...) berte to hm řekl bych sportovně ::: ano ano (..) jítka čvančarová ::: lukáš hojdan děkuji\

0:06:26 - 0:06:59

NEjsem si jistý jestli ste zaregistrovali zvláštní PAradox té písničky (..) na kterou se tančilo ::: TO je velmi veselá písnička s velmi smutným textem (..) tam se zpívá Sbohem láska Sbohem štěstí hm dobrý den smutku/ je mi na umření\ a (..) hm napsal to manželský pár (.) tu písničku (..) takže předpokládám že ta manželka je to o tom jak jak dívka opustí chlapce (..) předpokládám že manželka napsala ten dojemný text a manžela to tak hm pobavila ta představa že k tomu namastil tu veselou hudbu\ tak bych to viděl\

8.3.4 Analýza projevu

Marek Eben bývá považován za velmi kultivovaného, intelektuálního, vtipného a decentního moderátora. Svůj moderátorský projev zakládá na všeobecných znalostech, širokém kulturním přehledu a jazykové vynalézavosti. Ebenův projev je taktní a zdrženlivý. Tato charakteristika se týká jak jeho verbálního, tak i neverbálního projevu.

Ve svých projevech užívá převážně spisovnou češtinu. Činí tak i v případě, že komunikuje s hostem, který užívá obecnou češtinu. Eben se striktně drží vlastního spisovného idiolektu. V případě, že nastane situace, která od moderátora vyžaduje užití obecné češtiny, nečiní mu tato skutečnost žádné problémy. Moderátor vyslovuje jasně a zřetelně. Hezitační zvuky se objevují pouze zřídka.

Nejoblíbenějším slovem tohoto moderátora v rámci analyzovaného pořadu bylo *takže* nebo výstelkové slovo *tak*. Dále velice často užíval ukazovacích zájmen, např. *to* nebo *takhle*. Ve svém projevu se snažil mluvit spisovně, ale žádal-li si kontext byl schopen použít i obecnou češtinu. Moderátorův projev se nevyhýbá ani archaismům. Například v momentě, kdy je citována opera Dalibor. Projevu lze vytknout jen občasné nevhodné použití sloves, místo *sejít ze schodů* bylo z našeho pohledu nevhodně použito slovesa *slézt*. Toto sloveso

se v běžné praxi užívá spíše ve spojení slézt ze žebříku. Někdy ovšem slouží neobvyklá, hovorová, či už spíše nespisovná slovesa k vytvoření zajímavé aktualizace, např. kdy pro vyjádření významu „složit hudbu“ užil slovesa „namastit“. Divák nemusel porozumět Ebenovu přirovnání. Jednalo se o moment, kdy přirovnává postavu Terezy Kostkové ke kanadské herečce Pamele Anderson. K nepochopení dalšího přirovnání došlo v momentě, kdy se ptal tanečního partnera Jitky Čvančarové, zda má Jitka Čvančarovy nohy, její partner ale neporozuměl dotazu a odpověděl, že má čvančarovy nohy. Zde došlo k rozporu, neboť jeho komunikační partner nepochopil, že šlo v tomto kontextu o adjektivum přivlastňovací.

O moderátorově pohotovosti a jazykovém vtipu svědčí například situace, kdy diváci řekli o M. Absolonové, že má veliké oči. Eben zareagoval tak, že doporučil posluchačům, aby se podívali na asijské tanečnice a jejich asijské štěrbiny.

V artikulaci a výslovnosti byly zaznamenány některé dílčí nedostatky. Původ nedostatků bychom mohli hledat v obecné češtině. Poměrně často docházelo ke krácení vokálů, např. *myslim*, nebo *uvidíme*.

Snad jen drobnou zajímavostí může být to, že se moderátorovi v jednom případě nepodařilo správně vyslovit jméno hosta. Konkrétně se jednalo o situaci, kdy představoval zpěvačku Anetu Langerovou. Její příjmení vyslovil jako *Langrová*, místo *Langerová*. Byla to chyba, kterou mohla většina publika přeslechnout. V momentě, kdy moderátor vítal Langerovou na pódiu a zároveň špatně vyslovil její příjmení, zabrala Langerovou kamera, bohužel bylo zřetelně vidět, že vyslovila své jméno – což měl divák možnost odezírat ze rtů.

Moderátor profesionálně navazoval oční kontakt. Snažil se udržovat kontakt se všemi přítomnými v sále i s diváky u televizních obrazovek (častým pohledem do kamery). Jeho hlas měl příjemnou barvu, v žádném případě nebyl monotónní. V případě potřeby dokázal svůj hlas výrazně zesílit, jako tomu bylo při představování kapely.

Ebenův postoj byl pevný a sebejistý, bylo zjevné, že na pódiu nestojí poprvé. Takový postoj udržoval po celou dobu přenosu. Během projevu nepoužíval výraznou gestikulaci. Ruce, resp. prsty používá převážně při počítání či vytýkání. Ani moderátorova mimika není nějak výrazná. Hlavní roli, co se týče mimiky, hraje obočí. Při dialogích dodržuje tzv. osobní vzdálenost.

Celkově můžeme Ebenův projev zhodnotit jako spisovný a uhlazený, bez podstatnějších nedostatků. Vzniklé chyby jeho projev nijak neovlivňují. Vyjadřuje se plynule bez zbytečných pauz a odmlk. Pokud chce něco sdělit, řekne to stručně a jasně, neskáče z jedné myšlenky do druhé. Můžeme tedy konstatovat, že se jednalo o projev zcela profesionální. Moderátor se nedopustil porušení konverzačních maxim.

8.4 Aleš Cibulka

8.4.1 Profesionální životopis

Televizní a rozhlasový moderátor, prožil své dětství v Chodově u Karlových Varů. Již jako patnáctiletý se věnoval moderátorské profesi. V Praze vystudoval Vyšší odbornou školu hereckou a moderátorskou. Aleš Cibulka je autorem životopisných publikací o Nataše Gollové a Zdeně Sulanové.

8.4.2 Pořad „Můžu dál?“

V tomto pořadu navštěvuje moderátor Aleš Cibulka známé osobnosti - zpěváky, zpěvačky, herce, herečky atd. právě u nich doma. Jeho pomocí můžeme tak prozkoumat, jak tyto slavné osobnosti žijí.

8.4.2.1 Přepis části pořadu „Můžu dál?“

0:00:03 - 0:00:47

hezký dobrý večer přeji vám všem divákům televize barandov a tentokrát teda opravdu ::: zavolejte k televizním obrazovkám babičky tetičky sestřenice sousedky protože neska to bude naprostá bomba ::: Víte sou tři skupinu hostů eee ta první skupina to sou herci zpěváci moderátoři kteří k sobě domů zvou televizní štáby a novináře běžně\ ee druhá skupina to sou umělci kteří se malinko nechají přemlouvát\ no a třetí skupina eee do té patří můj dnešní host (.) Ti k sobě domů pustí MÁloKOho\ tak se podívejte na tenhle ten nádherný dům kdopak v něm může bydlet/ no/ a pro KOho pak mám tenhle ten dáreček/ nechte se překvapit ještě možná ::: jedna malá nápověda/ sme v otvovicích\ můžem dál/

0:01:35 - 0:01:42

a sme tady já vám musím říct mně buší srdce já mám trému jako sem snad nikdy neměl\ no tak sou tady tři zvonky (..) tak kerej z nich to bude/ no tak zkusíme ten první no\

0:12:39 - 0:12:49

HEle a není to teď mě napadá teda hříšná myšlenka NEni To jakože ten chlap tady není že ve chvíli kdy tady někdy ňákej byl tak tohle nevydejchal/ tady tenhle ten babinec\ jakože si řek ježišmarja tady furt chodí ňáky něco todleto/

0:12:55 - 0:12:58

hele ale sou chlapi zase kerý v tom jedou ::: kerejm by to vyhovovalo\

0:12:08 - 0:13:21

no zrovna sem si o to tak nenápadně řekl\ no co se tady tak pije/ lucie bílá je o vodě/ (host skočil moderátorovi do řeči) ale ty svoje bych tím vopravdu překvapil\ teda ale jestli máte nějakou dobrou no ale tak jesli máte jenom vodu nevadí no\

0:21:29 - 0:21:38

no (..) milí diváci neodcházejte od televizních obrazovek tady ještě ta slivovička mi chybí\ hm tady to bude dnes velmi zajímavé můžu dál/ S LUCÍ bílou\

8.4.3 Pořad „Sejdeme se na Cibulce“

Mottem tohoto pořadu je „Co na srdci, to na jazyku!“ Moderátor Aleš Cibulka klade svým hostům zvědavé otázky. Pořad je natáčen v divadle U Hasičů.

8.4.3.1 Přepis části pořadu „Sejdeme se na Cibulce“

0:00:05 - 0:00:11

hezký dobrý večer vám všem divákům televize barandov Vítejte v zákulisí teď musím zjistit jesi to všechno klapne neska je toho připraveno tolik jája dvořáková je tu jájo hezký dobrý večer :::

0:01:12 - 0:01:54

dobry večer (...) krásny dobry večer já ještě zavru (..) už sem u vás (...) krásny
dobry večer vám doma u televizních obrazovek zdravím vás tady opět ::: ve
vyprodaném pražském divadle u hasičů a sem rád že se Opět po týdnu scházíme
Tady u nás na cibulce\ vite hm nedávno se mě ptal jeden redaktor nebo redaktorka
co je pro mě největší odměnou v našem pořadu\ já vám to řeknu (..) to že sou
herci zpěváci moderátoři kolegové kteří Běžně NEchodí do zábavných pořadů
možná ani nechodí do televize ale v nás mají důvěru a přijdou\ a (.) z čeho mám
ještě větší radost (.) že když jim potom třeba po půlroce nebo po roce zavolám
jesli přijdou ještě jednou ::: oni na to kývnou\ a to je i případ muže který právě
přichází DÁmy a PÁnové pan JOsef Dvořák :::

0:04:55 - 0:05:14

ne (..) prozrad' mi přeci jenom ee ty už si natočil desítky filmů inscenací a můžem
se bavit od návěťevníků přes televizní kabarety přes velké přenosy dva z jednoho
města a tak dál a tak dál ::: co člověka ještě pořád tahne před publikum/ ty už
přece dybysi seděl doma a užíval si té slávy ee mrknul se na televizi (zbytek není
zřetelný, protože host skočil moderátorovi do řeči)

0:09:04 - 0:09:23

pepičku že ti tak skáču do řeči hm mě napadlo (...) využít toho že tady máme
narvané publ to ty máš vždycky narvané divadlo televizní diváky ::: že by si
z toho čochtánka malinkej kousíček ukázal víš jako takovej ňákej monolůžek
nebo ukázkou nebo něco dalš (moderátor nedokončil výpověď) šlo by to/

0:58:49 - 0:59:23

PEPA DVOŘÁK (....) ještě na konec představuji všechny hosty ale dneska to po
mně chtít nemůžete ::: řekl bych pepa dvořák a jeho rodina ::: dámy děkujeme
tady je jedna kytička druhá kytička pro účinkující (.) třetí pro stánu a ta hlavní pro
JÁju která tohle VŠechno zorganizovala\ DÁmy a PÁnové pepa dvořák a jeho
rodina (...) děkujeme (..) a brzy na viděnou opět tady u nás na cibulce ::: mějte se
krásně i vy\ doufám že ste se nenudili/ a že si nás opět za týden pustíte\ mějte se
hezky dobrou noc na shledanou\

8.4.4 Analýza projevu

Vybrané pořady, jejichž moderátorem je Aleš Cibulka, jsou rozdílné hlavně v prostředí, ve kterém jsou natáčeny. Pořad *Můžu dál?* je natáčen v domě známé osobnosti oproti tomu druhý pořad je natáčen v divadle.

Pořady se odlišovaly proxemikou. V pořadu *Můžu dál?* byla viditelná především intimní vzdálenost, která byla výjimečně nahrazena osobní vzdáleností. V tomto pořadu to však neshledáváme jako pozitivní, nýbrž si moderátor se svým hostem vykal. Moderátor si se svým hostem vykal, z tohoto důvodu považujeme za nevhodné, aby během jejich rozhovoru převažovala tzv. intimní vzdálenost. V pořadu *Sejdeme se na Cibulce* byla nejčastější osobní vzdálenost a s diváky byla dodržována veřejná vzdálenost. Intimní vzdálenost jsme mohli vidět pouze při vítání hostů, ale to je obvyklé.

Na mimice jsme neshledali nic výjimečného. Ovšem gestika byla velice výrazná. Moderátor za pomoci rukou naznačuje to, co říká. Například když mluví k divákům v sále, tak ukazuje na ně. Pokud mluví k divákům u televizních obrazovek, ukazuje do kamer atd.

Během analýzy jsme si všimli, že jsou zde k vidění kongruentní postoje. Moderátor vždy sedí na stejné úrovni jako jeho host. Dokonce bychom si mohli povšimnout také toho, že naznačuje vůči svým hostům, že si jich váží za to, co dělají. Například v pořadu *Můžu dál?* posadil Lucii Bílou do čela stolu. Nevíme, zda to nebylo pouze z toho důvodu, že se jednalo o její dům. Ale můžeme se domnívat, že si zpěvačky váží a proto ji přenechal místo v čele stolu.

Myslíme si, že moderátor užíval obecné češtiny jednak z toho důvodu, kde se pořad *Můžu dál?* natáčí a zároveň je to pravděpodobně věkem publika, ke kterému je tento pořad cílen. Domníváme se, že tyto pořady bude sledovat spíše starší generace. Moderátor během svých projevů užívá protetické v - *vopravdu, vošklivý, vobojí*. Během svého projevu používal nesprávné koncovky u adjektiv, např. *co je tady zajímavý, vošklivý věci, to je krásný, co je tady zajímavýho*. Používá také nespisovnou koncovku -ej místo -ý, například *takovej, nějakej, malinkej, hezkej, zábavnej, přichystanej* atd. Při svém projevu používá i slova z obecné češtiny - *švihnem, narvané, šichta, babinec* atd. Dokonce můžeme zaslechnout v moderátorově pořadu i deminutiva, hlavně v případech

žádá-li si to kontext. Takto tomu bylo v pořadu *Sejdeme se na Cibulce*, kdy chtěl moderátor po svém hostu, aby jemu a divákům ukázal kousek z divadelní hry: „...že by si z toho Čochtánka malinkej kousíček ukázal, víš jako takovej ňákej monolůžek ...“ Domníváme se, že se pan Cibulka dopustil i pár výslovnostních prohrěšků - kerý, kerejm, jesi.

Užívání hezitačních zvuků je způsobeno pravděpodobně rychlým mluvním tempem. Domníváme se však, že tyto zvuky nijak nenarušují průběh projevu a jeho porozumění. Většinou moderátor užívá výstelkových slov (takže, tak, no, hele). Často těmito slovy začíná moderátorův dotaz.

Během moderátorových projevů se stalo i to, že nedokončil svoji výpověď. Většinou to bylo z toho důvodu, že mu host skočil do řeči a začal již na dotaz odpovídat. Nebo to nebylo potřeba, jelikož host již pochopil, na co se ho chce moderátor zeptat. Pragmatika byla většinou jasně dána. Nebyla dodržena v momentech, kdy došlo k nedokončení výpovědi, jako tomu bylo například v pořadu *Sejdeme se na Cibulce*, kdy se jednalo o moderátorovu výpověď: „*No je důležité, že se to, já sem předeslal před chvílí, že jsi Pepu viděl.*“ Pragmatická funkce byla zcela potlačena, jelikož moderátorovi skočil host do řeči. Sice se mu host omluvil. Ale nám nebyl řečen účel promluvy. Ten úplně zanikl. Zaměříme-li se na pragmatickou funkci pořadu, hodnotíme ji kladně. Jsme toho názoru, že cíl, s jakým jsou tyto pořady vysílány, byl splněn.

Moderátor se předem připravil na oba projevy. Mohli jsme si toho všimnout nejen na základě kladených dotazů, ale zároveň přinesl Lucii Bílé dárek, jak sám moderátor zmínil, na základě informací, které zjistil. U pana Dvořáka to bylo podobné. Bohužel tentokrát byl host daleko více výřečný než moderátor a stalo se, že panu Cibulkovi skočil několikrát do řeči, aniž by byl tázán. I když si moderátor předem připravil témata rozhovoru či otázky. Sám se zmiňuje v pořadu o tom, že si udělal doma přípravu. Bohužel je jeho host sám o sobě výřečný.

Jelikož jsme se zmínili o tom, že se domníváme, že tyto pořady sleduje převážně starší populace, jsme toho názoru, že by měl zvolit moderátor pomalejší mluvní tempo. Moderátorovo mluvní tempo bylo rychlé. Neklesal téměř vůbec hlasem. Jemu samotnému činilo mluvní tempo problémy. Mluvil totiž tak rychle, že se mnohdy nestihl ani nadechovat. Několikrát se stalo, že se nadechoval a zároveň již mluvil. Moderátor byl však pohotový, rychle zareagoval na nastalé situace. Kontakt s diváky udržoval pan Cibulka většinou za pomoci oslovení „*mili*

diváci“. Domníváme se, že touto formulí chtěl poukázat na přátelskou atmosféru pořadu. Jednotlivé konverzační maximy byly podle nás dodrženy.

8.5 Karel Šíp

8.5.1 Profesionální životopis

Moderátor a bavič Karel Šíp se narodil 1. června 1945 v Praze. Ihned po maturitě začal pracovat v Československé televizi, působil zde jako produkční. Společně s Jaroslavem Uhlířem se podílel na pořadu s názvem *Hitparáda*. V současné době působí jako moderátor pořadu *Všechnopárty*. V anketě *TÝTÝ* 2010 získal titul Osobnost televizní zábavy.

8.5.2 Pořad „TÝTÝ 2010“

Pořad *TÝTÝ* představuje slavnostní předávání televizních cen. Ceny jsou udělovány na základě divácké a čtenářské ankety a jsou vyhlašovány v různých kategoriích, např. osobnost televizní publicistiky, pořad roku, nejoblíbenější herec/herečka atd. Pořad byl odvysílán 2. dubna 2011 na ČT1. Večerem provázel Karel Šíp.

8.5.3 Přepis části projevu Karla Šípa

0:03:30 – 0:05:47

ještě než začneme hm vyhlašovat vítěze (.) musím vás seznámit s jednou novinkou kterou letos poprvé zavádíme ::: není to úplně původní tu novinku sme převzali z udílení amerických filmových oskarů\ hm pokud ste sledovali/ oskary/ tak ste si určitě všimli stejně jako my (.) že TAm letos poprvé dali těm děkujícím umělcům ::: na tu děkovnou řeč štyřicetpět sekund\ po uplynutí této doby režie vyjela hudbu (..) tu postupně zesilovala Čímž dala děkujícímu najevo že jeho čas vypršel a že by měl vypadnout ::: hm my sme tolerantnější\ (.) děkujícím (.) laureátům ceny týty dáváme celou Minutu (..) a navíc jsme zavedli takovej DVoustupňovej varovnej systém\ čili po uplynutí jedné minuty (.) se ozve první (.) varovný signal prosím (....) to snad každěj pochopí ::: co má potom (..) hm udělat ale dyby to nestačilo (.) a děkující by pokračoval (.) potom už se samozřejmě PO DĚvadesáti sekundách ozve i tady u nás hudba (7 - ukázka hudby) valčík na rozloučenou přátelé (...) valčík na rozloučenou milí kolegové kolegyně ten bych opravdu nikomu z vás nepřál\ (..) tak to jenom tak jako pro hm

vaši informaci abyste se pak nedivili co se to tady děje ::: hm ještě jednu věc vám musím říct a to je věc která mě vždycky trápí (.) samozřejmě součástí takového programu hm je poděkování ::: poděkování všem mediálním partnerům hm kteří se na téhle anketě podílejí ::: ale já si dycky uvědomuju že to je takový většinou u těch programů jmenování sponzorů a partnerů takový hluchý místo ::: diváci to jedním uchem pouštěj druhým vypouštěj ven ::: je to škoda protože ti partneři si zasloužej aby jim divák věnoval pozornost a aby nepominul hm kdo se na této anketě podílí ::: pořád sem nevěděl jak na to jít ::: rozhodl jsem se letos pro takovou zvláštní formu jak prezentovat ty mediální partnery vesměs sou to hm časopisy a sice pro formu zpívanou\ hm já nevím estli je to forma nejvhodnější ale (..) sami uslyšíte že je minimálně pozoruhodná já vám mediální partnery ankety týty zazpívám\

8.5.4 Analýza projevu

Již na začátku pořadu se Karel Šíp potýkal s technickým problémem. Zvukař mu zapomněl zapnout mikrofon. Tato nepříjemná situace - pravděpodobně záměrně vytvořená - může lehce skončit jistým faux pas. Moderátor se může rozzlobit a říct něco, co by divák neměl slyšet, jak tomu bylo v tomto případě. V momentě, kdy Šíp řekl: „*Zvukaře zabít*“, byl mu mikrofon zapnut.

Prvním znakem, který nutně musel upoutat divákovu pozornost, byla výstelková slova, např. *takže, tak, no*. Jako jazykový kód používal většinou obecnou češtinu. Maximy spisovnosti dosáhl, když se místy dokázal držet hovorové podoby češtiny. Mnohdy docházelo k tomu, že adjektiva zakončoval nespisovným, obecněčeským -ej, např. *takovej, dvoustupňovej, varovnej systém, takovej pokus, bleskovej průzkum, takovej seriál a skutečnej machr*. Dalším nedostatkem bylo časté užívání tzv. protetického v-. Jedná se například o slova *vochranka, vopravdu, votrlej*. Zde došlo i k užití nespisovné koncovky u přídavného jména. Dále *vo Vás, zájem vo věc, voni, jestli vona, ta tvoje holka a vodevšad*.

Domníváme se, že moderátor použil nevhodného slova – substandardního výrazu, když mluvil o tom, že oceněné osobnosti mají pouze určitý čas na svůj projev. Řekl totiž: „...*že by měl vypadnout*...“, nejen, že v tomto kontextu není toto slovo v souladu s normou, ale vykazuje i jistou vulgárnost. Nespisovně vytvořil i část věty „...*před úředníky, který před nima utíkaj*...“. V souladu

se spisovnou normou nebyly ani koncovky přídavných jmen. Používal obecněčeské *-ý pražského magistrátu, zjistil zajímavý věci*.

Časté bylo zkracování vokálů – *myslim, tvářim, nevím*. Během projevu došlo několikrát k přeroknutí, např. když chtěl říct *delegován*, řekl *delegonován*.

Projev byl doprovázen výraznou gestikulací. Našli jsme málo momentů, ve kterých by Šíp mluvil a zároveň při tom nepoužíval ruce. Opět se objevil nešvar, ve kterém hraje roli řečnický pult. Moderátor byl o něj totiž opřený až příliš často. Domníváme se, že postoj moderátora může působit na diváka nejistě či dokonce nervózně.

Svůj projev se snažil obohacovat různými prostředky. Když byl zván na pódium Tomáš Klus, vytvořil na jeho přivítání básničku – „...*má veliké plus, Tomáš Klus*.“. Podobné aktualizace pak příjemně zpestřovaly celý večer. Nepříliš obvyklé bylo ukončení moderátorova projevu a zároveň celého slavnostního večera. Někteří diváci mohli pocítit absenci klasického rozloučení - např. *Děkuji za pozornost a přeji hezký večer*. Celý pořad byl ukončen následující větou – *Dámy a pánové, pan Karel Šíp právě odchází*.

Projev Karla Šípa je přirozený a mohli bychom ho hodnotit pozitivně. Jeho řeč působila uvolněně, a to i přesto, nebo možná právě proto, že moderátor užíval převážně obecné češtiny. Dle našeho názoru se v jeho projevu nadměrně objevovaly hezitační zvuky. Karel Šíp působí v oblasti televizní zábavy už velmi dlouho. Diváci jsou na jeho projev zvyklí, tedy si mohl dovolit jisté odchylky od normy. V pořadu TÝTÝ 2010 panovala velice uvolněná atmosféra. Bylo to pravděpodobně dáno tím, že jak diváky v sále, tak diváky u televizních obrazovek oslovoval „přátelé“. Příjemná atmosféra v sále se pak zpětně odrážela i na dobrém výkonu moderátora. Domníváme se, že se ani pan Šíp nedopustil toho, že by porušil některou z konverzačních maxim.

8.6 Jan Kraus

8.6.1 Profesionální životopis

Jan Kraus je herec, moderátor, publicista, režisér a dramatik. Herectví nikdy nestudoval. Měl několik svých pořadů - Uvolněte se, prosím!, Přesčas, Sauna a v současné době Show Jana Krause. Mnohé jeho pořady byly ukončeny censurou, např. Dvaadvacítka nebo Přesčas.

8.6.2 Pořad „Show Jana Krause“

Jedná se o Talk Show televize Prima, kam si Jan Kraus zve zajímavé lidi, ať známé či neznámé. Tento pořad volně navazuje na *Uvolněte se, prosím*, které bylo dříve vysíláno na ČT1.

8.6.3 Část přepisu projevu

0:00:14 - 0:02:27

dobry večer (.) dekuji (.....) dekuji dobry večer (....) dobry večer dekuji uctive (...)
koukal sem (..) donald tramp (.) mluvil (..) sss milosem zemanem ::: pozval ho a voba se hm navzajem pozvali tam i sem (.) ohromny gratulujeme\ hm nevim jesi se kluci shodnou na cina/ hmm protoze donald tramp zatim udelat jenom dve takovy zahranični veci a ty který vzbudily pozornost a vobe byly silne proticinsky ::: ale možná že miloš zeman nakonec bude působit jako ten prostředník (..) mezi činou a spojenejma státama (...) A to bude (...) vim (..) jak to dopadne asi/ Ale to nevadí\ a když už jsme u toho pražskýho hradu chtěl bych vyjádřit znepokojení nad tím (..) jak se tam dělaj ty strašny fronty kvůli tý ochraně ::: já sice respektuju to že se tady musíme chránit ::: před možným teroristickým útokem ::: na druhou stranu tam je fronta u tý matašovy brány nebo kdeže se to čeká hodinu takže včera jsem čet že ty turisti v tý zimě vodcházej (..) a u těch druhých dvou dalších vstupů je to kolem půl hodiny takže tam vodcházej taky ale ne v takovym množství (..) My ale ::: tady máme turisty především protože sem jezděj na ty historický památky na miloše zemana jich jezdí nepoměrně míň\ hm (..) tak hm (..) teď já nevím co tam chráněj\ ten hrad nebo miloše zemana/ do toho vo tom hradu vyšly takový informace jako (..) s tím panem Forejtem kterej má zvláštní koničky ::: hm jak se ukázalo dám sám si doma sněží když má volno/ hm takže možná to kvůli tomu chráněj aby se to nedostalo ven ale když už je to venku tak by to možná mohli uvolnit/ no ::: hm ::: dokonce ::: si myslím ::: protože to je sídlo českých králů (..) že by nebylo vod věci dyby pan prezident zvážil alternativu že by se přestěhoval někam jinam a uvolnil ten hrad pro turisty ::: a moh by bydlet někde na venkově který má tak rád a hm pořád tam jezdí prostě daleko od kaváren od města (..) hm tam kde mu je dobře (..) a pak bych taky nechal prosím vás zkontrolovat ty hroby českých panovníků protože jsem dostal informaci (..) že někteří z nich už se v tom hrobě obrátili\

8.6.4 Analýza projevu

V úvodní části pořadu se moderátor zabývá aktuálním děním. Vybrané události komentuje často ironickými poznámkami. Mnozí diváci jej proto mohou obdivovat, jelikož si Jan Kraus dokáže při těch ironických mnohdy až sarkastických poznámkách zachovat vážnou tvář, ačkoliv se diváci v sále smějí. Show Jana Krause je totiž pořad, který se natáčí v divadle s hosty. I když se jedná o tyto druhy poznámek, nepřesahují však meze slušnosti. Dále následuje hlavní část pořadu, kdy si zve jednotlivě Jan Kraus své hosty. S každým, koho si do pořadu pozvu, dokáže moderátor vést adekvátní rozhovor.

Jan Kraus představil jménem vždy každého hosta. Když jmenovaný přišel na pódium, podal si s ním moderátor ruku, chvíli stáli vedle sebe a poté mu Kraus ukázal, kam si může sednout. Je zřejmé, že rozhovorům předchází moderátorova kvalitní příprava, jelikož v momentě, kdy si host i pan Kraus sednou, dochází k přesnější identifikaci hosta - co host dělá, čím je známý atd.

Jelikož je spektrum hostů tohoto pořadu pestré a pan Kraus je zkušený moderátor, objevují se v jeho projevu téměř všechny složky českého jazyka. V jeho projevu převládá hovorová čeština, která je propojována obecnou češtinou. Pokud si situace žádá, nečiní moderátorovi obtíže, aby použil i odborných termínů. Moderátor je schopen připravit se i na náročnějšího hosta. V Krausově projevu jsme zaznamenali užívání protetického *v* (*von, voba, vobdivuhodný, vodcházej*). Nedostatky jsme shledali při deklinaci přídavných jmen v pozici přívlastku shodného (např. *takový zahraniční věci, u pražského hradu, u tý Matyášovy brány*). Také jsme zjistili, že pan Kraus používá nespisovnou koncovku *-ej* místo *ý* - např. *ktorej, druhejch, českých*. Moderátor používá i hezitační zvuky, ale domníváme se, že nijak nenarušují jeho projev. Bohužel téměř každý dotaz začínal slovem *no*. Pokud se moderátor něčemu podivil, vyjádřil to nejen pomocí mimiky, ale zároveň použil slovo *ježišmarjá*.

Během svých rozhovorů se snaží o to, aby většina diváků, kteří sledují jeho pořad, pochopili vše i z pragmatického hlediska. Když připadalo moderátorovi, že je něco nejasného, položil hostovi ještě jednou dotaz, ať v té samé formulaci nebo v obměněné. Vždy se snažil moderátor o to, aby byla naplněna pragmatická funkce. Účelem tohoto pořadu je, aby se divák dozvěděl o pozvaném hostu novou informací. Aby nebyl porušen účel rozhovoru, snaží se

Kraus odpovědi diváků buď zopakovat, nebo parafrázovat. V případě, že se chtěl moderátor ujistit, že dané informaci porozuměl správně, užil kontaktní částici, např. *že jo, hele*.

V pořadu se objevuje několik proxemik. S diváky v sále udržuje veřejnou vzdálenost. S pozvaným hostem dodržuje nejvíce osobní vzdálenost. Pokud si to situace žádá, tak tuto vzdálenost poruší a dostane se do intimní zóny hosta. Takto tomu bylo v případě námi sledovaném dílu, kdy host ukazoval horolezeckou obuv, kterou má o několik velikostí menší, než má ve skutečnosti nohu. Pan Kraus se chtěl na vlastní oči přesvědčit a horolezeckou botu dal osobně k noze hosta, čímž se k němu velmi přiblížil.

Kraus vůči svým hostům uplatňuje kongruentní postoje. Domníváme se, že je to především z toho důvodu, že on si zve hosty a ti k němu chodí dobrovolně. Pravděpodobně by si nezval hosta, vůči kterému má určitý nesoulad a nerovnost.

Moderátor tohoto pořadu má velice výraznou mimiku a gestiku. Dokáže výstižně používat mimické svaly. Pokud použil výrazy typu *tohleto, tuhle, buď a nebo*, doplnil je vždy o gestiku. Při svém úvodním projevu, kdy kamera zabírala celou moderátorovu postavu, si neustále hrál s rukama.

Kladně na jeho projevu hodnotíme, že se snažil, neskákat hostovi do řeči. Vždy ho nechal odpovědět, pokud mu bylo něco nejasného, doptal se na to zpětně. Krausovo mluvní tempo bylo přiměřené. Užíval přiměřeně dlouhých souvětí nebo jednoduchý vět. Domníváme se, že v případě analyzovaného projevu jsme neshledali žádné nedostatky v oblasti porušování konverzačních principů. Jana Krause hodnotíme jako originálního moderátora, který je svérázný s potřebnou dávkou ironického humoru. O jeho úspěšnosti svědčí i doba jeho působení na naší moderátorské scéně.

ZÁVĚR

Součástí našeho života jsou řečnické projevy. Každodenně se setkáváme s veřejnou mluvenou řečí (přednáškou, promluvou, proslovem aj.)

Prostřednictvím diplomové práce jsme se pokusili shrnout televizní moderátorský projev a jeho specifika. Práce je rozdělena do dvou částí - teoretické a praktické. Teoretická část je složena ze sedmi kapitol. V první kapitole jsme se specializovali na rétoriku, jak se tato věda vyvíjela. Následně jsme se zabývali komunikací a rozdíly mezi mluveností a psaností. Jelikož se naše práce zaměřuje na moderátorský projev, byla pozornost věnována také charakteristice mluveného projevu. Dále jsme se zabývali rozdíly mezi hlasatelem, konferenciérem a moderátorem. Podrobněji jsme se zaměřili na moderátora. Čtvrtou kapitolu jsme věnovali pragmatice a ve stručnosti jsme popsali různé pohledy na tuto vědu. Řečovým aktům, ať přímým či nepřímým, jsme se věnovali v páté kapitole. V kapitole zabývající se neverbální komunikací jsme popsali mimiku, gestiku, proxemiku, haptiku, posturiku a kineziku. V závěrečné kapitole teoretické části jsme zaměřili na konverzační maximy. Zde jsme popsali, čeho se jednotlivé maximy týkají.

V empirické části věnované výzkumnému šetření jsme zhodnotili konkrétní projevy vybraných moderátorů. Sledovaný soubor probandů, na který jsme se v diplomové práci soustředili, se skládal z moderátorů působících na různých českých televizních stanicích. Jednalo se jak o veřejnoprávní stanici ČT1, tak o soukromé televizní stanice TV Barrandov a TV Prima. Během psaní diplomové práce jsme se snažili analyzovat projevy moderátorek Michaely Jílkové a Kateřiny Brožové a moderátorů Marka Ebena, Aleše Cibulky, Karla Šípa a Jana Krause.

Naším hlavním cílem byl televizní moderátorský projev a jeho specifika. Základem analýzy bylo několikeré zhlédnutí pořadů, jejich písemné zaznamenání a následný rozbor. Snažili jsme se uplatnit i pragmalingvistickou analýzu.

Nejlépe bychom hodnotili projevy moderátora Marka Ebena. Jeho projev byl plynulý, bez větších řečnických nedostatků. Tempo bylo dostačující. Snažil se mluvit převážně spisovně. Na podobné úrovni bychom zhodnotili projev Michaely Jílkové. Mluvní tempo moderátorky bylo přiměřené. Bylo jí rozumět každé slovo. Po většinu času užívá moderátorka spisovný jazyk. Oproti Marku

Ebenovi je projev Michaely Jílkové doprovázen výraznou mimikou a gestikulací. Projev Karla Šípa a Jana Krause bychom hodnotili jako průměrný. Tyto projevy vykazovaly sice mnoho nedostatků, nicméně tyto chyby nikterak neznepříjemňovaly divácký zážitek. Projev Aleše Cibulky posuzujeme jako dostačující. Ovšem projev Kateřiny Brožové hodnotíme jako podprůměrný. Pravděpodobně je to dáno cílovou skupinou, pro kterou je tento pořad určen. Tento projev byť nevykazoval žádné výrazné nedostatky v oblasti gramatiky, lexikologie, fonetiky či syntaxe, vykazoval značné nedostatky v mluvním tempu, hlasitosti atd. Kateřina Brožová na nás působila monotónně až, troufáme si říci, nudně. Domníváme se však, že by mohl kladně působit na starší publikum. Jelikož její mluva měla ráz pomalejšího a rozvážnějšího tempa. Bylo vidět, že si moderátorka projev předem kvalitně připravila, to však bylo patrné u všech moderátorů. Nejsme si však jisti, jak by tato moderátorka byla schopna improvizace, jelikož její host vždy odpovídal ochotně na její otázky a nestalo se, že by sklouzl k jinému tématu než, na které byla moderátorka připravena. U ostatních moderátorů jsme se přesvědčili, že jsou schopni improvizace. Převážně tomu bylo v situacích, kdy nebyl naplněn perlokuční akt, čímž moderátor dostal jinou odpověď, než jakou očekával, nebo mu na jeho dotaz nebylo vůbec odpovězeno. Poté většina moderátorů byla schopna improvizace, a jak se říká, „byla schopna zachraňovat situaci“.

Z výše uvedeného vyplývá odpověď na naši první otázku, zda lze moderátory dnes ještě považovat za kvalitní mluvní vzory. Bohužel odpověď není zcela jednoznačná. Lze konstatovat, že někteří moderátoři by vskutku mohli být za mluvní vzor považováni. To se týká zejména Marka Ebena, Michaely Jílkové a Kateřiny Brožové. Moderátoři Karel Šíp, Aleš Cibulka a Jan Kraus by z určitých důvodů, které jsme uvedli při analýze jejich projevů, naším výběrem neprošli.

Druhá otázka zněla, zda jsou schopnosti moderátorů pro tuto profesi dostačující. Odpověď opět není zcela jednoznačná. Z obecného hlediska všichni svoji roli splnili, někteří lépe, jiní bohužel hůře.

Na rozborech pořadů se ukázalo, že práce televizního moderátora není jednoduchá. Jako velmi pozitivní se nám jeví skutečnost, že se vybraní moderátoři snaží o zachování vysoké jazykové úrovně. A není bez zajímavosti, že jsou to moderátoři oblíbení a úspěšní.

Do budoucna zůstává otevřeno několik otázek, zda si veřejnoprávní televize dokáže nastolenou jazykovou úroveň udržet a zda se jí povede probudit zájem u mladé generace mluvčích. Zároveň se nabízí hypotéza, zda TV Barrandov pozdvihne úroveň svých moderátorů natolik, aby zaujali širší publikum. A to je právě jeden z nejdůležitějších úkolů moderátora. Každý den nás obklopují veřejné mluvní projevy, jimiž jsme ovlivňováni. A bez kvalitních mluvních vzorů by se český jazyk mohl octnout v ohrožení větším, než jaké si dnes dokážeme představit.

SEZNAM UŽITÝCH ZKRATEK

aj.	a jiné
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
ČT	Česká televize
např.	například
popř.	popřípadě
resp.	respektive

SEZNAM LITERATURY

1. BÍLEK, J. *Televizní a komunikační proces a jeho komponenty. I. díl.* Praha: Univerzita Karlova, 1982. 100 s.
2. BÍLEK, J. *Televizní a komunikační proces a jeho komponenty. II. díl.* Praha: Univerzita Karlova, 1982. 131 s.
3. *Bratři Ebenové* [online]. c2010 [cit. 2017-03-04]. Biografie Marka Ebena. Dostupné z: <<http://www.bratriebenove.cz/biografie>>.
4. BURNS, L. S. *Žurnalistika. Praktická příručka pro novináře.* Praha: Portál, 2004. 186 s. ISBN 80-7178-871-6.
5. BURTON, G.; JIRÁK, J. *Úvod do studia médií.* Brno: Barrister & Principal, 2001. 391 s. ISBN 80-85947-67-6.
6. ČERMÁK, F. *Jazyk a jazykověda: přehled a slovníky.* Vyd. 4., Praha: Karolinum, 2011. 380 s. ISBN 978-80-246-1946-0.
7. ČMEJRKOVÁ, S.; KADERKA P.; ULIČNÝ O. *Studie k moderní mluvnici češtiny.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. 147 s. Monografie. ISBN 978-80-244-3527-5.
8. DANEŠ, F. Kultura mluvených projevů. *Naše řeč* [online]. 1969, roč. 52, č. 2-3. Dostupné z: <<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5437>>.
9. *Dějiny českých médií v datech: rozhlas, televize, mediální právo.* Praha: Karolinum, 2003. 461 s. ISBN 80-246-0632-1.
10. *Encyklopedický slovník češtiny.* Praha: Lidové noviny, 2002. 604 s. ISBN 80-7106-484-X.
11. GREPL, M. *Jak dál v syntaxi.* Brno: Host, 2011. 246 s. ISBN 978-80-7294-511-5.
12. HIRSCHOVÁ, M. *Pragmatika v češtině.* Olomouc: Univerzita Palackého, 2006. 243 s. ISBN 80-244-1283-7.

13. HLADKÁ, Z.; KARLÍK P. *Čeština - univerzália a specifika 4: sborník konference v Brně 15.-17.11.2001*. Praha: Lidové noviny, 2002. 369 s. ISBN 80-7106-611-7.
14. HLADKÝ, M. *Žurnalistika v televizi*. Praha: Novinář, 1986. 349 s.
15. HOFFMANNOVÁ, J. *Stylistika a ...: současná situace stylistiky*. Praha: Trizonia, 1997. 200 s. ISBN 80-85573-67-9.
16. HUBÁČEK, J. *Jak mluvit a přednášet*. Ostrava: Profil, 1983. 155 s.
17. HŮRKOVÁ-NOVOTNÁ, J. *Česká výslovnostní norma*. Praha: Scientia, 1995. 74 s. ISBN 80-85827-93-X.
18. HŮRKOVÁ-NOVOTNÁ, J. *Kultura mluveného projevu: Strategie umění komunikace*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1994. 24 s. ISBN 80-7068-087-3.
19. CHEJNOVÁ, P. *Zdvořilostní strategie*. Praha: Karolinum, 2012. 190 s. ISBN 978-80-7290-550-8.
20. *Filmová databáze* [online]. c2017 [cit. 2017-03-05]. Bibliografie Aleše Cibulky. Dostupný z: < <https://www.fdb.cz/lidi-zivotopis-biografie/122470-ales-cibulka.html>>.
21. *Jan Kraus* [online]. [cit. 2017-03-07]. Životopis Jana Krause. Dostupné z: < <http://www.krausmagazin.com/cv.html>>.
22. JIRÁK, J.; KÖPPLOVÁ, B. *Média a společnost*. Praha: Portál, 2007. 207 s. ISBN 978-80-7367-287-4.
23. KAREŠOVÁ, A. *Mluvené slovo v televizní publicistice*. Praha: SPN, 1976. 56 s.
24. *Kodex České televize. Zásady naplňování veřejné služby v oblasti televizního vysílání*. Česká televize: Praha, 2003. S. 10–11. Dostupné z: <<http://img5.ceskatelevize.cz/boss/image/contents/kodex-ct/pdf/kodex-ct.pdf>>.

25. KOPEČNÝ, F. *Spisovný jazyk a jeho forma hovorová*. Naše řeč. 1949, 33 (1-2), s. 14–22. Dostupný z: <<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=4100>>.
26. KOŘENSKÝ, J. *Komplexní analýza komunikačního procesu a textu: učební text pro výběrové semináře filologických oborů*. Vyd. 3. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 1999. 149 s. ISBN 80-7040-363-2.
27. KOŘENSKÝ, J. *Komunikace a čeština*. Jinočany: H&H, 1992. 89 s. ISBN 80-85467-92-5.
28. KOŠČO, J. *Žurnalistické žánry v televizi*. Praha: Novinář. 1984. 179 s.
29. KRAUS, J. a kol. *Nový akademický slovník cizích slov. A-Ž*. Praha: Academia, 2005. 879 s. ISBN 80-200-1351-2.
30. KRAUS, J. *Rétorika a řečová kultura*. Praha: Karolinum, 2010. 190 s. ISBN 978-80-246-1829-6.
31. LOTKO, E. *Kapitoly ze současné rétoriky*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. 202 s. ISBN 80-244-0796-5.
32. MACHOVÁ, S.; ŠVAHELOVÁ, M. *Sémantika pragmatická lingvistika*. Praha: Univerzita Karlova, 2001. 159 s. ISBN 80-7290-061-7.
33. MARVAN, T. *Otázka významu: cesty analytické filosofie jazyka*. Praha: TOGGA, 2010. 202 s. ISBN 978-80-87258-33-0.
34. *Osobnosti* [online]. c2017 [cit. 2017-03-05]. Životopis Kateřiny Brožové. Dostupné z: <<http://zivotopis.osobnosti.cz/katerina-brozova.php>>.
35. *Osobnosti* [online]. c2002 [cit. 2017-03-04]. Biografie Karla Šípa. Dostupné z: <<http://zivotopis.osobnosti.cz/karel-sip.php>>.
36. OSVALDOVÁ, B.; HALADA, J. a kol. *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. Praha: Libri, 1999. 256 s. ISBN 80-85983-76-1.

37. *Průvodce světem povolání* [online]. c.2007 [cit. 2017-03-04]. Dostupné z: <<http://www.occupationsguide.cz/cz/POVOL/povolani.aspx?Par=1225.htm>>.
38. ŘÍMALOVÁ-SAICOVÁ, L. *Pragmatika*. Studijní příručka. Praha: Karolinum, 2014. 62 s. ISBN 978-80-246-2845-5.
39. *Stylistika současné češtiny*. Praha: ISV, 1997. 282 s. ISBN 80-85866-21-8.
40. SVOBODOVÁ, M. *Mluv, mluv ... zajímáš mě: Praktický průvodce mluveným projevem*. Praha: Pragoeduca, 2002. 145 s. ISBN 80-7310-005-3.
41. *Tereza Kostková* [online]. c2009 [cit. 2017-03-04]. Biografie Terezy Kostkové. Dostupné z: <<http://www.terezakostkova.com/omne.php>>.
42. VRABEC, J. *Základy tvorby a výroby televizních pořadů*. Praha: SPN, 1990. 198 s.
43. VYBÍRAL, J. *Psychologie lidské komunikace*. Praha: Portál, 2000. 263 s. ISBN 80-7178-291-2.
44. *Základní informace o ČT*. [online]. c.1996–2012. [cit. 2017-03-04]. Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/zakladni-informace-o-ct/>>.
45. ŽANTOVSKÁ, I. *Rétorika a komunikace*. Praha: Dokořán, 2015. 287 s. ISBN 978-80-7363-712-5.

PRAMENY

Videozáznam *Máte slovo s M. Jilkovou* dostupné z:

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10175540660-mate-slovo-s-m-jilkovou/211563230800015/video/>

Videozáznam *TÝTÝ 2010* dostupné z:

<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10318054907-tyty-2010/>

Videozáznam *StarDance IV ... když hvězdy tančí* dostupný na:

<https://www.youtube.com/watch?v=e4yUIcR3Xa8&t=421s>

Videozáznam *Můžu dál?* dostupný na:

<https://www.youtube.com/watch?v=h3cH6kIFFpg>

Videozáznam *Sejdeme se na Cibulce* dostupný na:

<https://www.youtube.com/watch?v= O22hLQ1xkw>

Videozáznam *Exkluziv Kateřiny Brožové* dostupný na:

<https://www.youtube.com/watch?v=X72iyS6ojRE>

Videozáznam *Show Jana Krause* dostupný na:

<https://www.youtube.com/watch?v=MjmtBDM1mBc>

<https://www.youtube.com/watch?v=7v3YdMtsuvk&feature=youtu.be>